

ҚАДРИ

БАЛАНД НЕЪМАТЛАР

1978 йили ўрта мактабни битирдим. Ягона орзу-йим Мир Араб мадрасасига ўқишга кириш эди. Лекин ўша пайтлар мадрасага кириш осон эмасди. Чунки у ерга бир йилда атиги ўнга бола қабул қилинар, ҳаммаси бўлиб элликта талаба ўқир эди. У пайтлар талабаларнинг сони Москва назоратида бўлиб, белги-ланганидан кўпайиши асло мумкин эмасди. Мадрасага киришни йиллар давомида кутгани учун, талабалар орасида ёшлари қирқ, элликка етганлари ҳам бўлган. Умид билан ҳужжат топширдим-у, лекин имтиҳон хонасининг эшигига ҳам яқинлашолмадим.

Отам раҳматли қори, мадрасага киришимни ўзимдан ҳам кўпроқ у киши истарди-

лар. Тинмай диний идорага қатнар, раҳбарлардан: “Шу ўғлимни ўқитиб беринглар”, деб илтимос қилар, кечалари нафл намозлар ўқиб, мадрасага киришимни Яратгандан сўрардилар.

1979 йилнинг январ ойи. Отам уйга қувончлари ичларига сиғмай кириб келиб: “Муборак бўлсин, сен мадрасага кирдинг! – дедилар. – Мана фармон”. Унда мадрасага фаррош вазифасига тайинланганим ёзилган эди. Бутун оиламиз хурсанд, чунки у даргоҳнинг эшигидан киришнинг ўзи улуғ бахт. Отамнинг дуолари ижобат бўлди. Орзулари ушалди.

Бир йил мадрасада фаррош бўлиб ишлаб юрдим. Бир куни мадраса раҳбари чақириб: “Ни-

ма учун келгансан?” деб сўради. “Ўқишга”, дедим. “Қани, нима ўқидинг?” деди. Мен ўқиган китобларимни санаб бердим. “Сен эртадан ишингни топшириб, ўқишга кирасан”, дедилар. Ўша домламизнинг яхшилигини сира унутмайман.

Бу айтганларим юртимизда совет давридаги диний таълим соҳасидан бир кўриниш, холос. Истиқлол шарофати билан республикамизда ўнга яқин мадраса, Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислом институти, Тошкент Ислом университети ишляпти. Бугун диний адабиёт, дарсликлар масаласи ҳал бўлган. Биз ўқиган даврларда бир кичик рисола топиб олсак, кўзимизга суртардик.

Бундай мисолларни бугун кўплаб келтириш мумкин. Энди бизлардан талаб – бу неъматлар шукрини қилайлик. Юртнинг янада ободлиги, тинчлиги, тараққиёти учун хизматда бўлиш биз учун шараф. Аллоҳ таоло барчамизни бу улуғ ишга ҳисса қўшишдан насибадор айласин.

Салоҳиддин ШАРИПОВ,
Тошкентдаги “Ҳазрати Али” жоме масжиди
имом-хатиби

КИТОБ ЎҚИШНИНГ АҲАМИЯТИ

Киши билмаганларини асосан ўқиш билан ўрганади. Биз умр бўйи, бешикдан қабргача, билмаганларимизни ўрганишга буюрилганмиз. Зеро, билим қалбимиз ҳаётидир. Шунинг учун динимиз илк босқичдаёқ ўқишга, илм олишга катта аҳамият берган. Биргина мисол: Бадрда асир тушганларнинг саводдилари ўнта мусулмон болага ўқиш-ёзишни ўргатиш эвазига озод этилган. Куръони карим мусхаф ҳолига келтирилишида катта хизмат қилган саҳобий Зайд ибн Собит (розийаллоҳу анҳу) шундай савод чиқарган болалардан эди. Озодликка эришиш учун бундай эваз тўлаш урушлар тарихида ўша вақтгача кузатилмаган эди.

Ўрганилаётган илм фойдали бўлиши, Аллоҳ таоло рози бўлган тўғри йўлга бошлаши, эзгуликка ва элга хизмат қилиши зарур. Чунки Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Фойда бермайдиган илмдан ва қабул бўлмайдиган дуодан Ўзингдан паноҳ сўрайман”, деб Яратганга илтижо қилганлар (*Имом Муслим ривояти*).

Пайғамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом): “Мени Аллоҳ таолога яқинлаштирадиган янги илм ўрганмаганим кунда мен учун яхшилик йўқдир”, деб марҳамат қилганлар.

Биз охирги марта қачон китоб ўқидик? Китоб мутолаа этишни қачон кун тартибимизга қатъий қилиб киритамиз? Ўқишга вақт йўқ, дейсизми? Сўровлар, таҳлиллар натижаларига кўра, ўртача олтмиш йиллик умрнинг ўн йилдан кўпроғи телевизор қаршисида ўтаркан. Ҳолбуки, биз биринчи буйруғи “**Ўқи!**” бўлган динга мансуб инсонлармиз.

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом): “Аллоҳ таолога энг мақбул амал оз бўлса ҳам, давомлисиدير” (*Имом Бухорий ривояти*), деганларига мувофиқ, фойдали китоблардан ҳар куни бир неча бет ўқисак, билим, фикримиз теранлашади, кўнглимиз ёришади, икки дунёмиз обод бўлади, иншааллоҳ!

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир хайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Мухтарама УЛУҒОВА
(Маъсул котиб)
Аҳмад МУҲАММАД

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матнни

Раҳима КАРИМЖОН кизи
терди.

Манзилимиз:

100002 Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 240-08-23, 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidayat.uz
Интернет почтамиз: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2011 йил 4 июлда рухсат берилди.
Босмахонага 2011 йил 8 июлда топширилди.
Қоғоз бичими 60x84/8. Адади 41.000 нусха.
1694-сон буюртма. «Sharq» нашриёт-матбаа
акциядорлик компаниясида босилди.

Қўлёзмалар қайтарилмайди.

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан
фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иқтибос ва
рақамлар учун муаллиф масъул. Хат юборилгани-
да исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иқтибос олинса, «Ҳидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Мустақилликнинг 20 йиллиги	
Салоҳиддин ШАРИПОВ	
Қадри баланд неъматлар	1
Таянч нуқта	
Китоб ўқишнинг аҳамияти	2
Илм масканларида	
Даврон АБДУРАҲИМОВ	
Хатмона	5
Мустақилликнинг 20 йиллиги	
Алишер ДУНҒОБОВ	
Шукр дастуримиз бўлсин	6
Мерос	
Нигора СУЛАЙМОНОВА	
«Кашшоф» тафсири ва унинг	
тошбосмалари	7
Яхшиликка чақириш	
Ҳожи Абдураззоқ ЮНУС	
Раҳмат ва мағфират ойи	8
Қуръонни ўрганамиз	
Собиржон АРЗИҚУЛОВ	
Курсий оятининг фазилати	9
Ҳадис шарҳи	
Абдул Аҳад СОБИРОВ	
Меҳмон кутиш одоблари	10
Масала	
Абдуллоҳ ШОКИРОВ	
Уй-жой куриш ҳақида	11
Тарбия	
Маъмура АБДУРАҲИМОВА	
Касб-ҳунар ҳам ибодатдир	11
Рамазон муборак!	
Рамазон рўзаси	12
Олисларга саёҳат	
Ирландия Республикаси	16
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили	
Зумрад ВАҲОБОВА	
Мохир кўллар мусобақаси	22
Мамлакат янгиликлари	
Муҳаммадбобур ЙЎЛДОШЕВ	
Виждон эркинлиги ва ёшлар тарбияси	23
Шеърят	
Фозил ЗОҲИД	
Йўлчиға қўш қанотдир сабру сабот	24
Рашидхон ШУКУРОВ	
Нафсин енга олган барчадан ғолиб	25
Мовароуннаҳр уламолари	
Исломхон УБАЙДУЛЛАЕВ	
Саййид Собитхонтўра Абул Маоний	26
Минтақа	
Ислом санъати музейи 100 ёшда	27
Мулоҳаза	
Зебунисо КАМОЛОВА	
Уяли телефонлар ва саломатлик	28
Қулоққарнайча зарарлими?	29
Ибратли ҳикоялар	
Замира ҚОСИМОВА	
Адолатли ҳукм	29
Мактубларда манзаралар	
Турсунали ЮСУПОВ	
Яхшилар бор	30
Аёллар саҳифаси	
Маъмура АБДУРАҲИМОВА	
Кўнгил сўралмаган фурсатлар	31
Тиббиёт бурчаги	
Мирзамир МИРЗАШАРИПОВ	
Кўп дардга даво	32

Тафсир

ИРОДА
СИНАЛАДИГАН КУНЛАР

4

Рўза фарз бўлишининг асл ҳикмати Аллоҳ таолонинг амрига бўйинсуниб, бандаликнинг завқини тотиш, руҳни риё асоратларидан поклаб, қувват ва ихлосни ошириш, нафсни енгиб, комилликка эришишдир.

Саҳобалар ҳаёти

ЗАЙНАБ БИНТИ РАСУЛУЛЛОҲ

Ҳазрат Зайнаб балоғатга етган сари Макканинг ўспиринлари назарига туша бошлади. Ҳам фазилатли, ҳам шарафли оилага мансуб қизга уйланиш ва насаби улуғларга қувв бўлиш Макка қабилалари орасида муҳим эди. Холла бинти Ҳувайлиднинг ўғли Абул Ос ҳаммадан олдин совчи қўйди.

14

Тадқиқот

Абдул Азим ЗИЁУДДИН ўғли

ПАЙҒАМБАРИМИЗНИНГ
(алайҳиссалом)

ТУҒИЛГАН КУНЛАРИ ҲАҚИДА

18

Пайғамбаримизнинг хотирини ёд этишни истаган ҳар бир мусулмон аник бир кунни танлаши шарт эмас. У зотнинг шахсиятига кўрсатиладиган ҳурмат-эҳтиром у ёки бу кунда маросим ўтказиш билан бўлмайди. Бу нарса ул зотга энг самимий ришталар билан боғланиш орқали амалга оширилади.

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

АЙСЕКСКО ва Араб олами
институти йигилиши

АЙСЕКСКО Араб олами институти билан биргаликда 27 май куни Франция пойтахти Париж шаҳрида йиғилиш ўтказди. Йиғилиш қатнашчилари ўзаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш йўлларини, келгуси йиллар учун қўшма дастурлар тузишни, Ислом ва Араб олами пойтахтлари мавзуида муштарак йиғинлар, Қуръони карим бўйича анжуманлар ўтказишни муҳокама этишди.

21

«Эй имон келтирганлар, тақволи бўлишларинг учун сизлардан олдинги (уммат)ларга фарз қилингани каби сизларга ҳам санокли кунларда рўза тутиш фарз қилинди. Бас, сизлардан ким бемор ёки сафарда бўлса, саноғи бошқа кунлардандир. Мадори етмайдиганлар бир мискин кимсанинг (бир кунлик) таоми миқдорида фидя (эваз) тўлашлари лозим. Ким ихтиёрий равишда кўпроқ яхшиликлар қилса (лозим бўлганидан ортиқ фидя берса), ўзига яхши. Агар билсаларинг, рўза тутишларинг (фидя бериб, тутмаганларингдан) яхшироқдир» (Бақара, 183–184).

ИРОДА СИНАЛАДИГАН КУНЛАР

Ҳаётнинг лаззатини, ироданинг қийматини англаб етишга хизмат қиладиган Рамазон рўзаси илоҳий амрлар ичида нафсга энг оғир келадиган амалдир.

Рамазон арабча «ар-рамад» сўзидан олинган, кўёш ҳароратининг жуда исиб, кўтарилганини англатади. Ойнинг «Рамазон» дейилишига сабаб, бу ойда тавба, солиҳ амал қилганларнинг гуноҳлари куйдирилади, йўқ қилиб юборилади.

Ўзбек тилида рўза маъносини англатадиган арабча «савм», «сиям» сўзи луғатда нафс истакларидан ўзини тийишни билдиради. Атама ўлароқ эса, ният қилиб, нафсининг энг катта истаклари бўлган ейишичиш ва жинсий алоқадан кун бўйи тийилишдир.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Мадинага ҳижрат қилганларидан сўнг ойда уч кун ва ашуру кунида нафл рўза тутардилар. Ҳижратдан бир йил ўтиб, қибла ўзгарганидан кейин шаъбон ойида Рамазон рўзаси фарз қилинди.

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) олдин ўтган пайғамбарларнинг умматларига ҳам рўзани фарз қилган. Масалан, Одамга (алайҳиссалом) бийз кунлари (ойнинг 13-14-15 кунлари), Мусонинг (алайҳиссалом) қавмларига ашуру кунлари, насороларга ҳам рамазон ойида рўза тутиш буюрилган.

Рўза шахватни кесади, нафснинг ҳою ҳавасларини мағлуб қилади. Турли ёмонликлардан, туғёнга кетишдан сақлайди.

Рўзанинг бадан саломатлигига фойдалари бугун барчага яхши маълум. Аммо бу фойдалар рўзанинг фарз бўлиши сабаби ва ҳикмати ҳисобланмайди. Рўза фарз бўлишининг асл ҳикмати Аллоҳ таолонинг амрига бўйинсуниб, бандаликнинг завқини тотиш, руҳни риё асоратларидан поклаб, қувват ва ихлосни ошириш, нафсни енгиб, комилликка эришишдир.

«...санокли кунларда». Яъни, сизга фарз қилинган рўза йилнинг санокли кунларида – ўн икки ойдан фақатгина бир ойидадир. Ҳамда сизнинг саломатлигингизга зиён келтирмайдиган, тоқатингизни тоқ қилмайдиган шаклда, узрли бўлсангиз, маъзур кўрилиб, енгиллик беришни кўзда тутилган ҳолатда буюрилгандир.

«Бас, сизлардан ким бемор ёки сафарда бўлса, саноғи бошқа кунлардандир». Агар рўза тутиш сихатингизга жиддий зарар етказадиган даражада бемор ёки сафарда бўлсангиз, рўза тутмасликка руҳсат берилади. Соғайгач ёки сафардан қайтганингиздан кейин, неча кун рўза тутолмаган бўлсангиз, шунча кун тутиб, зиммангиздаги фарз қазосини адо этасиз.

«Мадори етмайдиганлар бир мискин кимсанинг (бир кунлик) таоми миқдорида фидя (эваз) тўлашлари лозим». Бу борада

Ибн Абу Лайлодан куйидагилар ривоят қилинади: «Рамазон рўзаси фарз қилинган дастлабки пайтда одамлар ҳали унга кўникмаган эдилар. Уларга кун бўйи оч юриш жуда оғир келарди. Шунинг учун рўза тутолмаганлар ояти кариманинг: **«Мадори етмайдиганлар...»** ҳукмига асосланиб, бир камбағални тўйдириш билан ўзларини фарзни адо этган ҳисоблаганлар. **«Сизлардан ҳар ким у ойга шоҳид бўлса, рўза тутсин»** мазмунли ояти карима тушгач, рўза тутмай, фидя беришга рухсат фақат беморлар ва мусофирларгагина тегишли бўлиб қолди. Қолган барчамиз рўза тутишга буюрилдик».

«Мадори етмайдиганлар» қаторига жуда ҳам қартайиб, очликка тоқати етмайдиган қариялар ҳам киришига муфассирлар иттифоқ қилишган.

«Ким ихтиёрий равишда кўпроқ яхшиликлар қилса (лозим бўлганидан ортиқ фидя берса), **ўзига яхши»**. Яъни, ким буюрилганидан ортиқроқ фидя берса, ўзи учун янада яхшидир.

«Агар билсаларинг, рўза тутишларинг (фидя бериб, тутмаганларингдан) **яхшироқдир»**. Фидя берганидан ёки қазони тутганидан кўра, қийин бўлса ҳам, вақтида рўза тутганларинг ўзларинг учун афзалдир. Агар рўзанинг фазилатини билганларингда, албатта, рўза тутмаслик жоиз бўлган ҳолатларда ҳам рўза тутган бўлардиларинг.

Қуртубий ва Ҳамдий тафсири асосида
Нўъмон АБДУЛМАЖИД
тайёрлади.

Шу йил 7 июн куни Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислом институтида 2010-2011 ўқув йили битирувчиларининг хатмона кечаси бўлиб ўтди. Тадбирда Дин ишлари бўйича кўмита раиси вазифасини бажарувчи Ортиқбек Юсупов, Ўзбекистон мусулмонлар идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов, Тошкент Ислом университети ректори Равшан Абдуллаев, Кўкалдош ва “Ҳадичаи Кубро” Ислом ўрта махсус билим юртлири мудирилари, устоз уламолар иштирок этишди.

Хатмона Қуръони карим тиловати билан бошланди. Ўзбекистон мусулмонлар идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов битирувчиларни табриклаб, дуо қилдилар. Институт ректори Ҳайдархон Йўлдошхўжаев 2010-2011

ХАТМОНА

ўқув йили яқунлари, ўтказилган тадбирлар, хориждан келган меҳмонлар, ўқитувчи ва талабаларнинг юртимиз ижтимоий ва маънавий ҳаётига қўшаётган ҳиссалари, шунингдек, талабаларнинг халқаро мусобақалар ва фан олимпиадаларида қўлга киритган ютуқлари ҳақида гапирди.

Шундан сўнг институт тарихи ва бугунги ҳаётидан ҳикоя қилувчи “Тошкент Ислом институти: кеча ва бугун” номли видеолавҳа намойиш этилди. Жамоат ишларида фаол ва аълочи талабаларга фахрий ёрликлар топширилди.

Хатмонада олдинги йиллар институтда ишлаган, таълим олган устозлар, битирувчи талабаларнинг ота-оналари ҳам иштирок этишди.

Даврон АБДУРАҲИМОВ,
Тошкент Ислом институти ходими

ШУҚР ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН

Динимиз кексаларни зиёрат қилиш ва улар билан тез-тез дилдан суҳбатлашиб, дуоларини олиб туришни буюради. Чунки ёши улуғларнинг сўзларида ҳикмат кўп.

Бир дўстимга ҳавасим келади, тўксондан ошган онаси бор. Қачон уйига борсам, онахонни зиёрат қилиб, дуосини оламан. У ҳам мени фарзандидек яхши кўради. Онахон бошидан ўтган воқеаларни гапириб беради, жон қулоғим билан тинглайман. Бу сафар у яқин ўтмиш ва бугунимиз ҳақида гапирди.

“Ўтган асрнинг ўтисинчи йиллари бойлар “қулоқ” қилинди. Ишнинг кўзини билмайдиган баъзилар халқ бошига қийинчиликлар солди. Очарчиликдан элнинг тинка-мадори қуриди, – дея сўз бошлади онахон. – Ўша

йиллари отамдан, ака-укаларимдан жудо бўлдим. Гўдак бошим билан ёлғиз қолдим. Мени холам олиб кетди, у бозорда кўк сомса сотарди. Топган бир бурда нони билан болалари қаторида мени ҳам боқа бошлади. Сахарда бозорга кетиб, кечқурун ке-

ларди. Бир куни мени ҳам бозорга олиб чиқди. Тугунини бериб:

– Шу ерда қимирламай ўтир, – дея бозор чеккасида қолдирди. Қорним оч, нафс қурғур кўймайди, охири ён-атрофга қараб, икки дона кўк сомсани еб қўйдим. Бир оздан кейин холам келиб, дастурхонни очди.

– Нечтасини единг? – сўради кўзимга қараб.

– Иккитасини.

– Сен бориға қаноат қилишни, қийинчиликларни сабр билан енгишни ўрган, қизим, – деди. Холамнинг секингина айтган шу гапи умримнинг охиригача татиғулик бўлди.

Ўттиз еттинчи йилги қамакамалар, кейин иккинчи жаҳон уруши... Эркак зоти бор – ҳаммаси урушга кетди. Тонг сахардан то қоронғугача тинмаймиз: пахта экамиз, чопиқ қиламиз, гўзага сув қўямиз. Қиш кунлари чуқурлиги одам бўйи келадиган зовурларни тозалаймиз. Иш ҳақимиз битта нонга етар ё етмасди. Кийимларимиз минг ямоқ, уларни ювишга совун тополмасдик. Шўрани куйдирардик, кули худди кўмирга ўхшаб қоларди. Ўшани совун ўрнида

ишлатардик. Аллоҳ таолодан яхши кунларга етказишини сўраб, кечалари йиғлаб чиқардик. Бир марта тўйиб овқатланиш, тинчгина ухлаш орзуйимиз эди.

Бугунги шароитлар, қулайликларни кўриб, айрим ношукрлардан ғазабим келади.

Бир окшом ўғлим уловига миндириб Тошкентни айлантирди. Шаҳарнинг гўзаллигини кўриб, лол қолдим. Кечаси ҳам ҳамма ёқ ёп-ёруғ, чиройли. Одамнинг кўзи қувнайди. Бундан бир неча йил олдин умрага борганимда Макка, Мадинада порлаб турган чироқларга ҳавас қилувдим.

Ёшларимизнинг ғами илм ўқиш, ҳунар ўрганиш бўлсин, турли бузук фикрларга эргашишмасин. Доим яхшилиқни ўйлаб, эзгуликка интилишсин.

Ким узоқ умр кўришни хоҳласа, сабрни ўзига йўлбошчи, шукрни дастур қилсин, ўзгалар ҳақидан қўрқсин, юртига хиёнат қилмасин, ота-онаси, элининг дуосини олсин, меҳнатдан қўрқмасин. Шунда асло кам бўлмайди”.

Онахоннинг сўзларини тинглаб, кўнглимдан кечгани шу бўлди: кексаларнинг кўрган-кечирганлари биз учун ибрат, тинч-осойишта кунлар қадрига етишимиз учун катта сабоқдир.

Алишер ДЎНГБОЕВ,
Тошкентдаги “Тинчлик” жоме
масжиди имом-хатиби

Улуғ аллома бобомиз Маҳмуд Замахшарийнинг (1075 – 1144) Қуръони карим тафсирига бағишланган “Кашшоф” асари мусулмон оламида катта шуҳрат қозонган. Ушбу тафсирда муаллиф Қуръон тилининг гўзаллигини ва бу Илоҳий Китоб буюк мўъжиза эканини яна бир бор исботлаган.

Асарнинг тўлиқ номи «ал Кашшоф фи ҳақоиқи ғовамизит танзил ва уйунил ақовил фи вужухит таъвил»дир. Китобнинг турли тилларга таржима қилиниб, бир қатор мамлакатларда қайта-қайта

Ҳамид Сулаймон жамғармасида яна бешта қўлёзма нусха бор.

Энди Ўзбекистон мусулмонлари идораси кутубхонасида сақланадиган “Кашшоф” асари нусхалари ҳақида қисқача тўхталиб ўтмоқчимиз. Китоб нодир асарлар рўйхатида туради. Бу ердаги ягона қўлёзма нусха кутубхона музейи кўргазмасига қўйилган. Ушбу қўлёзма 317 рақам билан рўйхатга олинган. У араб тилида бўлиб, ҳижрий 694 йили (милодий 1295 йили) насх хагида кўчирилган. Хаттотнинг номи маълум эмас. Қўлёзма 320 бетдан иборат,

“КАШШОФ” ТАФСИРИ ВА УНИНГ ТОШБОСМАЛАРИ

чоп этилиши, қўлёзма ва тошбосма нусхалари дунёнинг йирик кутубхоналарида сақланиши ҳам унинг буюк асар эканидан далолат беради.

Замахшарий Қуръони каримни тилшунослик нуқтаи назаридан ҳам тадқиқ этди. Тарихчи Ибн Ҳалликон маълумотида кўра, олим Муқаддас Китобни шарҳлаш учун зарур бўлган луғат, нахв, сарф, иштиқоқ, ҳадис каби ўн бешта илмни мукаммал эгаллаган эди.

Олмон шарқшуноси Карл Броккелман Лондон, Берлин, Милан, Санкт Петербург, Калкутта, Истамбул каби шаҳарларда “Кашшоф”нинг юзга яқин нусхалари сақланишини қайд этади. Шунингдек, Маҳмуд ибн Маъсуд Шеърозий (вафоти 1310), Хусайн ибн Муҳаммад Тойибий (вафоти 1342), Муҳаммад Тафтазоний (вафоти 1389), Журжоний (вафоти 1413) сингари даврининг кўзга кўринган етук олимлари Замахшарий тафсирига йигирмадан ортиқ шарҳ ёзди. Бу асарлар ҳам дунё бўйлаб кенг тарқалган.

“Кашшоф”нинг турли даврларда кўчирилган ўн тўртта қўлёзма нусхаси Ўзбекистон Фанлар Академияси Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институти қўлёзмалар жамғармасида сақланади. Бундан ташқари, институтнинг

қалин муқовали, бўйи 29, эни 17 сантиметр.

Ушбу кутубхона жамғармасида “Кашшоф” тафсирининг ўн олти та тошбосма нусхаси сақланади. Уларнинг барчаси араб тилида.

Ҳеч қайси тошбосма нусхада асар тўлиқ эмас, ёки биринчи, ёки иккинчи, ёки учинчи жилди келтирилган. Тошбосмаларнинг барчасини Мисрдаги “Шарқия” ҳамда “Ал Кубро ал амирия” нашриётлари чоп этган. Ўн тўрттаси XIX асрда нашрдан чиққан. Иккита нусханинг нашр йили маълум эмас.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси кутубхонасида сақланаётган “Кашшоф” тафсири тошбосмаларининг барчаси илмий тадқиқот учун яроқли ҳолатда. Бу асарларни тафсир нуқтаи назаридан, шунингдек, тилшунослик, манбашунослик жиҳатидан ҳам ўрганиш соҳадаги баъзи масалалар ечимини топишда ёрдам беради.

Нигора СУЛАЙМОНОВА,
Низомий номидаги Тошкент давлат
педагогика университети доценти,
филология фанлари номзоди

Р

амазон рўзаси динимиз устунларидан биридир. «Эй имон келтирганлар, тақволи бўлишларинг учун сизлардан олдинги (уммат)ларга фарз қилингани каби сизларга ҳам рўза тутуш фарз қилинди» (Бақара, 183). **Пайгамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом): «Ким Рамазон рўзасини фарзлигига ишониб ва савоб умид қилиб тутса, ўтган гуноҳлари кечирилади», деганлар.**

РАҲМАТ ВА МАҒФИРАТ ОЙИ

Рўза тутган киши бошқалар билан муомалада мулозим, нафсига ҳоким бўлиши лозим. Ёлғон сўзлаш, ифво ва бўҳтон қилиш, лойиқ бўлмаган сўзлар билан ўзгалар дилини оғритиш каби ахлоқсизликлардан сақланиши керак. **Пайгамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом): «Қайси бир рўзадор ёлғон гапириш ва унга (ёлғонга) амал қилишини қўймаса, унинг фақат ебичишни тарк этиб юришига Аллоҳ муҳтож эмас», деб марҳамат қилдилар.**

Рамазон тоат-ибодат, кутбарака ойдир. Бу ойда қилинган хайрли ишлар савоби бир неча марта кўпаяди.

Пайгамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом): «Агар бандалар Рамазон фазилатини билганларида эди, умматим йилнинг ҳаммаси Рамазон бўлишини орзу қилган бўлар эдилар», деб марҳамат қилганлар.

Ушбу мағфират ойида меҳр-муруват, саховат каби хислатларни тўла кўрсатиб, гина-кудуратни унутиш керак. Кечиримли ва шафқатли бўлиш лозим.

Лекин хайр-эҳсон қилишда ҳам чегарани билиш

керак, чунки исрофни Аллоҳ таоло хуш кўрмайди.

«Қариндошга, мискин ва йўловчига (хайр-эҳсон қилиш билан) ҳақларини адо этинг ва исрофга мутлақо йўл қўйманг! Чунки исрофгарлар шайтонларнинг биродарларидир. Шайтон эса, Парвардигорга нисбатан ўта ношукр эди» (Исро, 26–27).

Ҳадиси шарифда: «Аллоҳнинг ноз-неъматларидан ебичинглар, садақа қилинглари, кийиниб ясанинглари, лекин исроф ва манманликка йўл қўйманглари!» дейилган (*Имом Аҳмад, Насаий, Ибн Можа ривояти*).

Савобини ўтган ота-оналари ё яқинларига бағишлаш мақсадида имкониятига қараб, рўзадорларга ифторлик дастурхони ёзиш солих амаллардандир. Ифторликка келган рўзадорлар руҳий ва маънавий озуқа олишлари учун уларни енгил ва ихчам, амри маъруф шаклида ўтказилса, савоби ортади. Куръони каримда бундай марҳамат қилинади: **«Уларнинг кўпгина шивирлашиб гаплашишларида яхшилик йўқдир. Агар садақа беришга ёки**

эзгуликка ёки одамлар ўртасини ислоҳ қилишга буюрган бўлсалар, бу яхшидир. Ким Аллоҳ ризоси учун шу ишларни қилса, унга улкан мукофот беражакмиз» (Нисо, 114).

Барча хайру эҳсонлар Аллоҳ таолонинг розилигини топиш учун бўлиши лозим. Эҳсонга сарфланаётган мол-дунё ҳалол йўл билан топилган бўлиши шарт. **Пайгамбаримиз (алайҳиссалом): «Банда ҳаромдан мол топиб эҳсон қилгани билан молига барака кирмайди. Садақа қилса қабул этилмайди», деганлар (Имом Аҳмад).**

Эҳсон қилишда исрофга йўл қўймаслик керак. Исроф фақат таомнинг ортиб қолиши ёки оёқости бўлиши эмас, ўринсиз жойга қилинган эҳсон ҳам исрофдир.

Абдураззоқ ЮНУС,
Ўзбекистон мусулмонлари
идораси раисининг ўринбосари

Ибн Касир тафсирида (Байрут, 1988 йил, 313–314- бетлар) Абу Хурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилинган ҳадиси шариф келтирилган. **Пайгамбаримиз (алайҳиссалом) ушбу муборак ҳадисларида Курсий оятининг (Бақара, 255) бир улугъ фазилати ҳақида баён қилганлар.**

Абу Хурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: «Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам) менга Рамазонда йиғиладиган фитр садақаларини (буғдойни) сақлашни буюрдилар. Бир кун кимдир келиб, тўпланган буғдойдан ҳовучлаб ола бошлади. Уни ушлаб: “Ҳозир сени Расулulloҳнинг (соллalloҳу алайҳи ва саллам) ҳузурларига олиб бораман”, дедим. У:

ни Расулulloҳнинг ҳузурларига олиб бораман. Ҳар сафар қайтиб келмайман деб, яна келаверасан”, дедим. У энди: “Мени кўйиб юбор, сенга Аллоҳ фойдали қиладиган бир неча калималарни ўргатаман”, деди. Мен: “У қандай калималар?” деб сўрадим.

КУРСИЙ ОЯТИНИНГ ФАЗИЛАТИ

“Мени кўйиб юбор, бола-чақам бор, жуда ҳам муҳтожман”, деди. Уни кўйиб юбордим. Тонг отганида Пайгамбар (алайҳиссалом): “Эй Абу Хурайра! Асилинг кеча нима қилди?” деб сўрадилар. Мен жуда ҳам муҳтожлиги ва бола-чақасининг кўплигидан шикоят қилгани учун раҳмим келиб, кўйиб юборганимни айтдим. У зот (соллalloҳу алайҳи ва саллам): “Сенга ёлғон гапирган, у қайтиб келади”, дедилар. Пайгамбарнинг (алайҳиссалом) сўзларидан унинг келишини англадим. У келиб, буғдойдан ҳовучлаб ола бошлади. Уни тутиб олдим ва: “Сени Расулulloҳнинг олдиларига олиб бораман”, дедим. У олдинги гапини такрорлади. Раҳмим келди ва бу гал ҳам уни кўйиб юбордим. Тонг отгач, Пайгамбар (алайҳиссалом): “Эй Абу Хурайра, кечаги асилинг нима қилди?” дедилар. Мен яна олдингидай муҳтожлигидан шикоят қилгани учун кўйиб юборганимни айтдим. У зот (алайҳиссалом): “Сенга ёлғон гапирган, у қайтиб келади”, дедилар. Учинчи кун уни ушлаб олдим ва: “Уч марта бўлди, энди се-

У тўшагингга ётиш пайти “Курсий оятини тўлиғича ўқи, Аллоҳ сенга бир кўрикчи юборди ва тонг отгунича сенга шайтон яқинлашолмайди”, деди. Мен уни кўйиб юбордим. Тонг отгач, Расулulloҳ (алайҳиссалом) мендан: “Кечаги асилинг нима қилди”, деб сўрадилар. Мен: “Ё Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам), у менга Аллоҳ фойдали қиладиган калималарни ўргатаман, деб ишонтирди. Мен уни кўйиб юбордим, дедим ва унинг айтганларини баён қилдим. Шунда у зот: “Ўзи ёлғончи бўлса ҳам, сенга рост гапирибди. Уч кундан бери ким билан гаплашаётганингни биласанми, эй Абу Хурайра?” деб сўрадилар. Мен: “Йўқ, билмайман”, деб жавоб бердим. Пайгамбаримиз (алайҳиссалом): “У шайтон эди”, дедилар (*Имом Бухорий*).

Ўқиганингиз ушбу ҳадиси шариф мазмунидан Курсий ояти ўқилган жойга шайтон яқинлашмаслиги маълум бўлади.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво бўлими ходими
Собиржон АРЗИҚУЛОВ
тайёрлади.

МЕҲМОН КУТИШ ОДОБЛАРИ

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қиладилар: “Ким Аллоҳга ва охират кунига имон келтирган бўлса, меҳмонини ҳурмат қилсин. Ким Аллоҳга ва охират кунига имон келтирган бўлса, кўшнисига яхшилик қилсин. Ким Аллоҳга ва охират кунига имон келтирган бўлса, яхши сўз айтсин ёки жим бўлсин” (*Байҳақий ривояти*).

Меҳмоннинг ҳурмати нималар билан адо этилади? Шу хусусда баён этмоқчимиз.

Халқимиз меҳмондўст. Бу фазилат бизга ота-боболаримиздан мерос. Шу боис меҳмонлар учун алоҳида бир хона жиҳозлаймиз.

Меҳмонни ҳурмат қилиш пайғамбарлар суннатидир. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Биринчи меҳмон кутган киши Иброҳим (алайҳиссалом)

бўлган эди”, деганлар (*Байҳақий ривояти*).

Меҳмон ҳурмати уни очиқ юз ва ширин сўзлар билан кутиб олишдан бошланади. Авзоъий (раҳимаҳуллоҳ): “Меҳмоннинг ҳурмати унга очиқ юз билан хизмат қилишдир”, деган. Меҳмонга мезбон ўзи хизмат қилсин, дейилган. Ҳусайн ибн Мансур айтади: «Абу Аҳмад ибн Муҳаммад билан бирга эдим, ундан: “(Эй Муҳаммад!) Сизга Иброҳимнинг азиз меҳмонлари ҳақидаги хабар келдими?” (*Зориёт*, 24) мазмунли ояти карима тафсирини сўрадим. Аллоҳга қасам, биламан, деди ва баён қилди: Али ибн Уъсам бир куни мени уйига таклиф қилди, улуг ва хайбатли инсон бўлишига қарамай, шахсан ўзи менга хизмат қилиб, қўлимга сув қуя бошлади. Мен унга: “Эй Абул Ҳасан, ўзингиз хизмат қиласизми?”

дедим. У менга юқоридаги оятни тафсир қилиб: “Иброҳим (алайҳиссалом) азиз меҳмонлари хизматига ўзлари бош-қош бўлардилар”, деди» (*Байҳақий ривояти*).

Меҳмонларни дастурхон олди-

да ёлғиз қолдирмай, ёнида гаплашиб ўтириш, бирга еб-ичиш керак. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Ойша (розийаллоҳу анҳо) онамизга: “Меҳмоннинг билан ўзинг ҳам овқат егин, чунки меҳмон ёлғиз ўзи ейишдан ҳаё қилади”, деганлар (*Байҳақий ривояти*). Меҳмон бир лукма таом еганидан сўнг, ҳадеб “олинг”, “олинг” деб уни ейишга мажбурланмайди. Ҳабиб ибн Шаҳид айтади: «Иссиқ кунларнинг бирида Муҳаммад Ибн Сириннинг ҳузурига кирдим, у юзимда чарчоқ аломатларини сезиб, хизматчисига: “Ҳабибга нонушта келтир”, деди. Мен: “Емайман”, дедим. У: “Келтир”, деди. Овқат олиб келингач, мен емайман, дедим. У: “Бир лукмадан кейин ихтиёр ўзингда”, деди. Бир лукма еганимдан сўнг тетиклашиб, овқатни едим» (*Байҳақий ривояти*).

Меҳмон кетаётганида уни эшик олди-гача кузатиб қўйиш керак. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Меҳмонни эшик олди-гача кузатиб бориш суннатдир”, деганлар (*Байҳақий ривояти*).

Абдул Аҳад СОБИРОВ,
Тошкент Ислам
институтини ўқитувчиси

БИР САВОЛ СЎРАСАМ

Савол: Хурматли таҳририят, биз ёш оиламиз. Уй қуришимиз учун бизга ер хатлаб беришган. Уй-жой қуриш ҳақида динимизда қандай кўрсатмалар бор?

Жавоб: Динимиз уй қуришда ёз иссиғидан, киш изғиринидан, ёгин-сочиндан ҳимояланиш ниятида, эҳтиёжга кўра, ихчам, қулай қилиб қуришни, қурилишга тўғри йўллар билан топилган маблағни сарфлашни тавсия этади. Уйни тез битираман деб ёки қурилишни катта қилиб ибодатлардан чалғимаслик керак.

Меҳмонхона, ошхона, ҳаммом, ҳожатхона қуриш суннат. Ҳадисда уйларнинг закоти меҳмонхона, дейилган. Хоналарни, ҳовлини озода ва саранжом тутиш керак. Тоза жойда барака бўлади. Хоналар ҳавосини алмаштириб, хушбўйлантириб туриш мустаҳабдир.

Буларни билиб қўйиш барча учун фойдалидир: уй ичкарасида одам бўлса салом бериб, ҳеч ким йўқ бўлса, “Ассалому алайна ва ала ибадиллаҳис солиҳийн” деб ўнг оёқ билан кириш керак. Чиқишда эса “Бисмиллаҳи, таваккалту алаллоҳи, вала ҳавла вала қуввата илла биллаҳ” дейилади. Тунда уй эшикларини кулфлаш, пардаларни тушириб, чироқ ва бошқа ёниқ нарсаларни ўчириш зарур. Хонада ёлғиз ухламаслик ва эшиксийз уйда тунамаслик керак.

*“Шарҳу ширъатил Исломи” китоби асосида “Искандархўжа” жоме масжиди имом-хатиби
Абдуллоҳ ШОКИРОВ
тайёрлади.*

Раҳматли онам кўзлари хира тортиб, ҳассага таяниб қолганларида ҳам ғайратлари ичларига сиғмай, тикув машиналарини гиррилатишга тушардилар. “Кўйинг шу ишингизни, толиқасиз”, десак, “Рўзгорга ҳарна, бекор ўтиришдан кўра. Ҳалол меҳнат одамни тетик қилади” деган гапни кўп такрорлардилар. Бозор-ўчарга йўл олсак, камзулларининг чўнтагидан пул олиб тутқазиб, кам-кўстга ишлатинглар, дердилар. Онамининг чеварликдан топганлари бизга жуда бара-

КАСБ-ҲУНАР ҲАМ ИБОДАТДИР

кали туюларди. Дадам ҳам нафақага чиққач, дурадгорлик қилдилар. Турли курсичалар, рўзгор буюмлари ясардилар. Ўзлари ясаган буюмларни қадрдонларига совға қилиб завқланардилар...

Ҳа, ота-боболаримиз ҳунарни жуда қадрлашган. Қадимдан ҳар бир оиланинг ўз шуғулланадиган касби бўлган. Бу ҳунарлар отадан болага ўтиб, мукаммаллашиб, сайқаллашиб борган. Юртимиздан ўз ишининг усталари, дунёга донғи кетган устазодалар етишиб чиққан.

Аммо советлар даврида ҳаммани бирхиллаштириш, анъаналар, ҳунарлар, урф-одатларни йўқ қилишга уринишлар бўлди.

Аллоҳга шукр, унутилган кўп қадриятларимиз эндликда қайта тикланди. Бугун ёшларнинг ҳунар ўрганишларига алоҳида эътибор берилапти. Аммо йигит-қизларимиз орасида енгил-елпи ишлар билан шуғулланиб юрувчилари ҳам йўқ эмас. Қимматли вақтларини мақсадсиз ишларга, ўйин-кулгига совураётган ёшларга ачинаман. Йигит киши ўзига ярашган ишни қилса, ота-боболаримиздан қолган асл ҳунарларни қунт билан ўрганса, қизларимиз эса нозик-нафис ҳунарларга меҳр қўйса, қандай яхши. Шунинг учун миллий қадриятларимиз тимсоли бўлган ҳунармандчилик, у билан эъзоз топаётган инсонларнинг тадбиркорлик фаолияти ҳақида тарғиботлар жуда муҳимдир.

Маъмура АБДУРАҲИМОВА,
Фаргона вилояти

РАМАЗОН РЎЗАСИ

Рамазон ойи рўзаси балоғатга етган, ақли расо мусулмонга фарздир. Лекин зиммаларига Рамазон рўзаси фарз бўлганлардан айримлар бу ой рўзасини тутушидан қайтарилганлар. Масалан, ҳайз ва нифосдаги аёлларга одат кунларида рўза тутуш дуруст эмас. Мусофир ва оғирлашиб қолишидан қўрққан касал кишилар эса, Рамазон ойида рўза тутмасликлари мумкин. Шунингдек, ҳомиладор ё эмизикли аёл рўза туфайли ўзига ё боласига зарар етишидан қўрқса, Рамазон ойида рўза тутмайди. Бу саналганлар узрлари кетгач, Рамазон ойида тутмаган рўзаларини кейин қазо қилиб тутиб берадилар. Рўза тутушига кучи етмайдиган чол ё кампир ҳам рўза тутмаса бўлади. Улар Рамазон ойининг ҳар бир кунини учун фитр садақаси миқдоридан фидя берадилар. Бу вожибдир. Демак, Рамазон ойида рўза тутуши соғлом ва муқим кишиларга фарздир.

РЎЗАГА ДОИР МАСАЛАЛАР

Барча ибодатлар каби рамазон рўзаси ҳам бузилмасдан адо этилса, қабул бўлади. Шунинг учун унга тааллуқли масалаларни билиб олиш керак бўлади.

Рамазон ойи рўзаси ниятсиз дуруст бўлмайди. Рамазон рўзасига қуёш ботганидан кейинги кун чошгоҳигача (агар тонг отганидан бу вақтгача еб-ичмаган, жуфти билан яқинлик қилмаган бўлса) ният қилиш мумкин. Сахарда туриб бир қултум сув ё бир бурда нон еб сахарлик қилиш мустаҳабдир. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом): “Сахарлик қилинглари, сахарликда баракка бордир”, деганлар.

Рўзани бузмайдиган ҳолатлар:

- Рўзадор рўза тутганини унутиб бирор нарса еса ё ичса, ё жинсий алоқа қилса;
- томоғига чанг, пашша ё тутун кирса;
- баданига ёғ суртса, сурма қўйса, қон олдирса;
- ўпса, эҳтилом бўлса;
- оғзини чайганида қолган намни ичига ютса, қулоғига сув кириб кетса;
- кўнгли айниб қусса ё қусуғи қайтиб кетса;
- тишларининг орасида қолган (нўхатдан кичик) овқатни ютса;
- милкидан чиққан озгина қон томоғига кетса;

– кўзёши ва тернинг бир ё икки томчиси ичига кетса.

Қуйида саналган ҳолатларда рўза бузилади ва бир кунига бир кун тутиб бериш лозим бўлади:

– рўзадор хато қилиб оғзини очиб қўйса (қуёш ботмаганида ботди деб ўйлаб бирор нарса еса, тонг отганида отмабди деб ўйлаб сахарлик қилса, оғиз чайганида ичига сув кетса);

– рўза тутганини унутиб бирор нарса еб ё ичгач, рўзадорлиги эсига тушганидан сўнг еб-ичишни давом эттирса;

– хукна (қлизма) қилдирса;

– бурнига бирор нарса томизса;

– одатда ейилмайдиган нарсаларни ютса;

– томоғига ёмғир томчиси ё қор учқуни кирса;

– бировнинг мажбурлаши билан еса ё ичса;

– қасддан қусса ё қусуғини қайтарса;

– ўпганида ё кучок-лаганида маний чиқса;

– тиши орасидан чикқан қон кўп бўлса ва ичига кетса;

– тишлари орасида қолган нўхатдек ва ундан катта овқатни ютса.

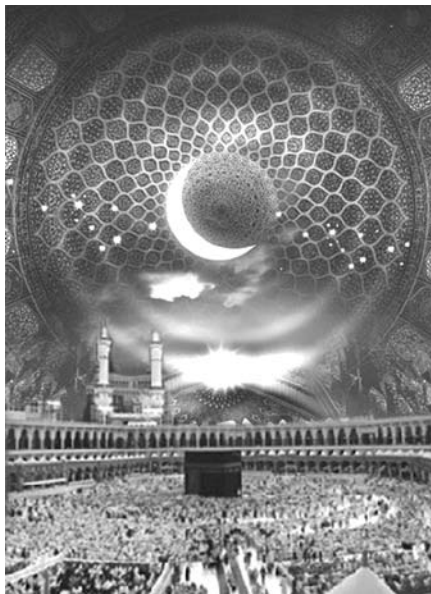
Рамазон рўзасини тутган киши қасддан бирор нарса еса ё ичса, ёки жинсий алоқа қилса, ё қон олдириш, аёлни ушлаш каби рўзани бузмайдиган ишларни қилиб, рўзам бузилди деб ўйлаб, еса ё ичса, бир кунига бир кун рўза тутиш ва каффорат лозим бўлади. Рўзанинг каффорати бир қулни озод қилиш, қул тополмаса, олтмиш кун кетма-кет рўза тутиш, бунга ярамаган ҳолда, олтмиш камбағални тўйдиришдир.

САВОБИ ҲИСОБСИЗ ИБОДАТ

Абу Ҳурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Рамазон келса, жаннат эшиклари очилади, дўзах эшиклари ёпилади ва шайтонлар кишанланади”, дедилар» (*Бухорий, Муслим, Термизий*).

Саҳлдан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Жаннатнинг бир эшиги бор, у Рай-

йон деб аталади. Қиёмат куниндан фақат рўзадорлар қиради, улардан бошқа ҳеч ким қирмайди. “Рўзадорлар қаерда?” дейилади. Рўзадорлар турадилар. У эшикдан улардан бошқа ҳеч ким

қирмайди. Улар қиргач, эшик беркитилади, (сўнг ундан) бошқа ҳеч ким қирмайди”, дедилар» (*Бухорий, Муслим, Насаий*).

Абу Ҳурайра (розийаллоху анху) ривоят қиладилар: Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам) бундай деганлар: «Рўза (дўзах ўтидан асровчи) қалқондир. Рўза тутган киши ёмон сўзларни сўзламасин, қўполлик қилмасин! Агар бирор киши уни уришса ёки ҳақорат қилса, икки марта: “Мен рўзадорман”, десин. Аллоҳга қасам, рўзадор оғзининг ҳиди Аллоҳ наздида мушки анбар ҳидидан

ҳам хушбўйроқдир. Чунки Аллоҳ таоло: “Рўзадор Менинг учун емайди, ичмайди ва шахватини тарк қилади. Рўза холис Менга ибодатдир, унга Ўзим ҳисобсиз савоб бераман. Ваҳоланки, ҳар бир яхшиликка ўн баробар яхшилик бордир”, деган» (*Имом Бухорий*).

«Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Қим Рамазон рўзасини фарзлигига ишониб, савоб умид қилиб тутса, ўтган гуноҳлари кечиради”, деганлар» (*Бухорий, Абу Довуд, Термизий, Насаий, Аҳмад*).

Зайд ибн Холид Жуханийдан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: «Пайғамбар (алайҳиссалом): “Қим рўзадорга ифтор берса, рўзадор савобича савобга эришади. Бунда рўзадорнинг савобидан ҳеч нарса камаймайди”, дедилар» (*Термизий, Аҳмад*).

Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам) айтадилар: “Рўзадорга икки хурсандчилик бор: оғиз очганида ва Раббига йўлиққанида хурсанд бўлади” (*Бухорий, Муслим, Насаий*).

Саҳоба Абу Умомадан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: «Мен: “Ё Расулуллоҳ, менга Аллоҳ манфаат берадиган бир ишни буюринг”, дедим. У зот: “Рўза тут, унинг ўхшаши йўқдир”, дедилар» (*Насаий, Ҳоким*).

ЗАЙНАБ БИНТИ РАСУЛУЛЛОҲ

Отасининг зийнати

Бўлажак пайғамбар ўттиз ёшга тўлганларида ҳазрат Хадича онамиз Зайнабга юкли эди. Чақалоқлигида вафот этган Қосимдан кейинги бу фарзанд дунёга келишида Салмо исмли аёл доялик қилди. Атрофдагилар туғилажак чақалоқнинг қиз-ўғиллигини қизиқиш билан кутишарди. Тарихдан маълум, жоҳилия даврида қиз туғилиши оила учун иснод саналган, қизларни тириклайин кўмиш қавм орасида кўп тарқалган ҳодиса эди. Аммо вақтисоати етиб Зайнаб дунёга келганида атрофдагилар уятдан боши эгик ота қиёфасини эмас, нуроний юзда раҳмат куёши порлаганини кўришди: “Муборак...”.

Хабар келтирган киши илтифотли раҳмат сўзларини эшитди, камига яна суюнчи олди! Оламлар сарвари дарҳол уйларига йўл олдилар. Ичкарига кирганларида чехралари севинчдан порларди. Табассум-ла аёлларини табриклар эканлар, чақалоқни меҳр ва шафқат билан қўлларига олдилар. Яратганга ҳамду санолар айтиб, бу маъсум чақалоққа “Зайнаб” деб исм қўйдилар.

Фазилатли аёл

Ҳазрат Зайнаб балоғатга етган сари Макканинг ўспиринлари назарига туша бошлади. Ҳам фазилатли, ҳам шарафли оилага мансуб қизга уйланиш ва насаби улуғларга куёв бўлиш Макка қабилалари орасида муҳим эди. Хола бинти Хувайлиднинг ўғли Абул Ос ҳаммадан олдин совчи қўйди. У тижорат билан шуғулланар ва тўғри инсонлиги билан танилган йигит эди. Меҳрибон ота кадрли қизи учун Абул Осни муносиб кўриб, розилик билдирдилар.

Аллоҳ расули (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбарликни инсонларга ошкор этиб Исломга чақира бошлаган кезлари Абул Ос сафарда эди. Маккага қайтгач, бу хабар унинг ҳам қулоғига етди. Тўғри уйига борди. Зайнабдан (розийаллоҳу анҳо) Ислом дини ва қавмидан Усмон ибн Аффон, Зубайр ибн Авломларнинг (розийаллоҳу анҳум) мусулмон бўлгани ҳақида эшитди. Шунча фазилат эгаси бўлишига қарамай, Абул Ос ўзи ҳақида “хо-

тини ва қайнотасини мамнун қилиш учун мусулмон бўлди”, дейишларидан андиша қилди.

Зайнаб (розийаллоҳу анҳо) бундан хафа, изтиробда эди. Шунга қарамай, уйидан кетмади, хидоятини Аллоҳ таолодан сўраб, эрининг хизматини қилаверди.

Абул Оснинг вафоси

Макка мушриклари коинот фахри Пайғамбаримизга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қўлларидан келган барча ёмонликни қилишдан тойишмасди. Кунларнинг бирида курайшликлар яна бир мақсад учун тўпланишди. Мажлисда сўз олганлардан бири: “Сизлар Муҳаммаднинг қизларига талабгор бўлиб, дардини ариттиларинг. У эса ўзи ғавғосиз қолиб, бизни ғавғога солди – қаршимизга пайғамбарлик иддаоси билан чиқди. Қизларининг жавобини беринглар, қизларининг дарди билан машғул бўлсин”, деди. Бу вақтда Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қизлари Руқия билан Умму Гулсум Абу Лаҳабнинг Утба ва Утайба исмли ўғилларига унашилган эди. Абу Лаҳаб Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амакилари бўлса-да, ашаддий душман эди. У таклифни қабул қилиб, унаштирувни бузди. Навбат Абул Осга келган эди. Абул Ос Исломни қабул этмаган бўлса ҳам мусулмонларга қарши душманлик ҳатти-ҳаракатидан йироқ эди. Макка мушриклари Утба билан Утайбага қилган таклифларини унга ҳам айтишди.

Абул Ос: “Йўқ! Аёлимдан воз кечмайман”, дея кескин жавоб қилди.

Пайғамбаримиз (соллоллоҳу алайҳи ва саллам) Мадинага кетганларида Зайнаб (розийаллоҳу анҳо) Маккада қолди. Қайғулари ошиб кетса, фарзандлари Умома билан Алини бағрига босар, чиройли сабр қилишга уринар эди.

Қутқариш фидяси

Ҳижратнинг иккинчи йили. Абул Ос ҳам Макка томонида туриб Бадр сари юришга мажбур бўлди.

Бадрда мусулмонлар мушриклардан уч баробар кам бўлишларига қарамай, зафар қучишди. Ҳазрат Зайнаб мусулмонлар зафаридан қанчалар

қувонди. Эри Абул Оснинг тирик қолганидан ҳам севинчада эди. Уни қутқариш учун фидя ҳозирлаб, қайинбўйини Амрдан Мадинага бериб юборди. Бу моллар орасида онаси ҳазрат Хадича (розийаллоҳу анҳо) тўйида совға қилган бир зебигардон ҳам бор эди.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу тақинчокни танидилар ва кўнгиллари бўшаб кетди. Саҳобаларга: “Рози бўлсангиз, Зайнабнинг асирини озод этиб, гардонини ўзига қайтаринг”, дедилар. Аллоҳ расулининг илтимосини улуғ саҳобалар қайтаришармиди! Абул Ос озод бўлди. Тақинчок эгасига қайтарилди.

Зайнабнинг (розийаллоҳу анҳо) ҳимояси

Манбаларда ҳижрий олтинчи йилга қадар ҳазрати Зайнабнинг Мадинадаги ҳаёти ҳақида бирор маълумот йўқ. Абул Ос тижорат қарвонига бош бўлиб, Маккадан Сурияга сафар қилди. Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қарвон йўлини тўсишни, ҳеч кимнинг жонига зарар етказмасликни буюрдилар.

Абул Ос Зайнабдан (розийаллоҳу анҳо) омонлик сўрашга муваффақ бўлди. Тонг отди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бомдодни ўқиб, салом бергач, аёллар томондан бир овозни эшитдилар: “Эй одамлар, мен Абул Ос ибн Робиъани ҳимоямга олдим!” Бу овоз Зайнаб бинти Расулуллоҳнинг овози эди. Аллоҳ расули (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) асҳобларига қараб: “Бу овозни сиз ҳам эшитдингизми?” дедилар. Улар ҳам эшитишгани тасдиқлангач: “Мухаммаднинг жони измида бўлган Аллоҳ таолога қасам, сиз эшитганингизни мен ҳам эшитгунимга қадар бундан хабарим йўқ эди. Мусул-

монларнинг заифи ҳимоясида тутгани ҳам мўътабардир”, дедилар.

Абул Оснинг ҳидояти

Саҳобалар Абул Осга молларни қайтаришди ва унга рухсат беришди. Қарвон Маккага қараб йўл олар экан, Абул Осда ўзгариш бошланди. Бу кунга қадар мусулмонлардан кўрганларини бир-бир ҳаёлидан ўтказаркан, борган сари Исломнинг ҳақ дин эканига бутун вужуди билан таслим бўлаётган эди. Маккага еганида омонат молларни эга-эгаларига топширди ва қарвон бошида тўпланган оломонга қарата: “Эй Қурайш халқи, бирортанинг менда заррача ҳақи қолдими?” деди. Қурайшликлар: “Йўқ, Аллоҳ сенга яхшиликлар қилсин, сенда ҳақимиз қолмади, Сен ҳақиқатдан ҳам тўғри ва ҳурматли одамларимиздансан”, дейишди. Шундан сўнг Абул Ос баланд овозда: “Тувохлик бераман, Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ ва Мухаммад унинг бандаси ва расулидир! Бу тасдиғим иқрорини у зотнинг ёнида қилмай, бу ерга келгунча кутишимнинг ягона сабаби, молларинг менга омонат эди ва мен ҳақимда сизларда хато фикр ўйғонишини истамадим. Аллоҳ таоло молларингни қайтариб берди ва мен ҳам омонатдан соқит бўлдим!” дея шу ердан тўғри Мадинага йўл олди. Қалби эса Ислом нури билан тўлиб борар, мусулмонлар диёри сари қаттиқ талпинар эди...

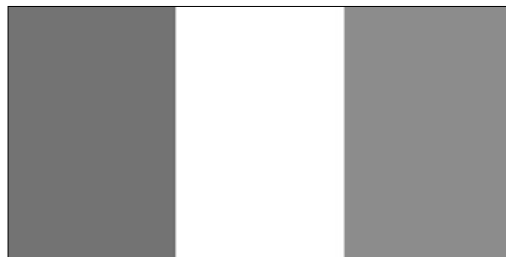
Муборак бирлашув

Абул Оснинг мусулмон бўлгани хабари Мадина кўчалари бўйлаб тарқалди. Аллоҳ расули (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) куёвларининг Ислом билан шарафланганидан жуда хурсанд бўлдилар. Ҳазрат Зайнабнинг (розийаллоҳу анҳо) эса севинчи ичига сиғмасди. Унинг неча йиллардан бери кечалари ухламай қилган дуою илтижолари, ниҳоят, Ҳақ даргоҳида қабул бўлган эди. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) уларнинг никоҳини янгилашни лозим кўрмадилар.

Ҳижрий саккизинчи йили Зайнаб (розийаллоҳу анҳо) касалликка чалиниб, бир муддатдан кейин жон таслим этди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўп азоб тортган ва сабр тимсоли бўлган қизларини ўзлари қабрга қўйдилар.

Зебунисо ХУСАЙН
тайёрлади.

ИРЛАНДИЯ РЕСПУБЛИКАСИ

Жуғрофий ўрни. Атлантика уммони жанубида, Ғарбий Оврупа минтақасида жойлашган. Ирландия оролининг асосий қисмини эгаллайди. Мамлакат номи ирландча “Éire” – давлат сўзидан олинган. Худудининг ярмидан кўпини тепаликлар ва паст тоғли Марказий текислик эгаллаган. Тепаликлар, асосан, кумтошдан, паст тоғлар эса оҳактошдан иборат.

Оҳактошли ерларда турли унгур ва ғорлар, ер ости дарё ва кўллари учрайди. Чекка қисмларида паст ва ўртача баландликдаги тоғлар бор. Жануби-ғарбдаги Керри тоғининг энг баланд чўққиси 1041 метр.

Иқлими – мўътадил, обҳавоси беқарор, серёмғир, туман кўп тушади, тез-тез шамол эсади. Январдаги ўртача ҳарорат 5–8 даража, июлда эса 14–16 дара-

жа илиқ. Ирландияда дарё, кўл ва ботқоқлик кўп. Дарёлари тезоқар, музламайди. Энг йириги Шаннон дарёси.

Ерларининг кўп қисми торфли ялангликлар, ҳаммиша кўм-кўк ўтлоқлар.

Тарихи. Одамлар Ирландия худудидида милоддан

ган. Аммо миллий ирланд давлати пайдо бўлишига инглизлар қаршилик кўрсатади. XVIII аср охирида ирланд ватанпарварларининг босқинчиларга қарши кўзғолони бостирилиб, 1801 йил 1 январда «Уния ҳақида акт» эълон қилинади. Шундан кейин Англия парламенти-дан Ирландия вакиллари-га бир неча ўрин берилади, Ирландия парламенти тарқатилади.

1919–21 йиллардаги партизанлар уруши натижасида 1921 йил декабрда тузилган Англия – Ирландия битими-га кўра Ирландиянинг жанубий қисми мустақил деб эълон қилинади ва Англия назоратидаги давлат ҳукукини олади. 1937 йилги янги конс-

Майдони: 70 273 кв.км.

Аҳолиси: 4 470 000 киши.

Пойтахти: Дублин шаҳри.

Ўзуми: парламентар республика.

Давлат бошлиги: президент.

Маъмурий тузилиши: 4 та вилоят, 26 та графликдан иборат.

Йирик шаҳарлари: Корк, Лимерик.

Пул бирлиги: евро.

олдинги VI мингйилликдан буён яшайди. Милоддан олдинги IV асрда келт кабилалари кўчиб келиб, маҳаллий аҳоли билан қўшилиб кетган. Ирландияга нормандлар, инглиз-норманд қўшинлари бир неча бор ҳужум қилади. XIV–XVII асрларда ирланд халқи мустамлакачиларга қарши кескин кураш олиб бор-

титуцияда Ирландия «Эйре мустақил давлати» деб эълон қилинди. Гарчи 1949 йили Ирландия мустақил республика деб эълон қилинган бўлса ҳам, мамлакатнинг шимолий қисмида мустамлакачилар ҳукмронлиги сақланиб қолади.

1985 йилги битимда Шимолий Ирландияга тааллуқли ички муаммоларни муҳокама қилиш учун ҳукуматлараро маслаҳат кенгаши тузишни кўзда тутишган эди. 1993 йилги Декларация ихтилофларни фақат тинч йўллар билан барта раф этиш учун асос бўлди.

Ирландия 1955 йилдан БМТ аъзоси.

Иқтисоди. Ирландия иқтисоди барқарор ўсаётган мамлакатлардан бирidir.

Ўтган асрнинг ярмигача мамлакат иқтисодиётида қишлоқ хўжалиги ва чорвачилик устун бўлган. Кейинчалик хорижий сармоя ёрдамида машинасозлик, электроника, кимё саноати каби оғир саноат тармоқлари ҳамда ички имкониятлар ҳисобига озиқ-овқат, ўрмон хўжалиги, тўқимачилик, енгил саноат каби анъа-

навий тармоқлар яхши ривожланди. Ҳозир Ирландия иқтисодий тараққиёт туфайли Оврупада олдинги ўринлардан бирида. 1995–2000 йиллари мамлакатда иқтисодий ўсиш ўртача ўн фоизни ташкил этди. Экспорт ҳажми ошди.

Бироқ бутунжаҳон молия-иқтисодий инқирози сабаб сўнгги йиллари ўсиш уч фоздан юқориламаяпти.

Саноат ялпи ички маҳсулотнинг қирқ олти фоизини ишлаб чиқаради, экспортнинг 80 фоизига эгаллик қилади. Иш кучининг йигирма тўққиз фоизи саноат тармоқларида меҳнат қилади. Мамлакатда иқтисодий ўсишнинг асосий омили четга тайёр маҳсулот чиқаришдир.

Ирландия энергияга бўлган эҳтиёжининг қирқ фоизини ички имкониятлари ҳисобидан қоплайди. Йилига ўртача ўн беш миллиард кв. соат

электр энергияси ишлаб чиқарилади. Чет эл сармоялари кўп жалб этилган. Бу соҳада Буюк Британия, АҚШ, Олмония, Франция, Япониянинг мавқеи кучли.

Аҳолиси. Аҳолисининг тўқсон саккиз фоизи ирландлар, қолганлари инглиз, шотланд ва бошқалар. Расмий тиллари – ирланд ва инглиз тили, асосий сўзлашув тили

– инглиз тили. Аҳолининг эллик саккиз фоизга яқини шаҳарларда яшайди.

Дини. Сон жиҳатидан католик ва протестант насронийлари етакчи ўринни эгаллашади. Мусулмонлар ўттиз икки ярим мингдан ортиқ. Бошқа ҳар хил эътиқодларга эргашувчилар ҳам бор.

Ирландияда илк масжид 1976 йили иш бошлаган. Мамлакат мусулмонлари 1974 йили бир уйни сотиб олиб, қайта таъмирлашди. Икки йил ўтиб, бу ерда масжид очилади, Ирландия Ислом маркази иш бошлайди. Мусулмонлар сони ортгач, Дублиндаги ушбу жоме масжид кичкиналик қилиб қолди. Шу боис 1983 йили яна бир бино сотиб олиниб, масжидга айлантирилди.

Ирландияда мусулмонлар сони кўпаймоқда. Мамлакат мусулмонларининг ярмидан кўпроғи асли Осиёдан, Африкадан келганлардир. Маҳаллий ирланд мусулмонлари ҳам озчилик эмас.

Орифжон МАДВАЛИЕВ
тайёрлади.

ПАЙҒАМБАРИМИЗНИНГ (алайҳиссалом) ТУҒИЛГАН КУНЛАРИ ҲАҚИДА

Илм аҳли орасида Пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) рабиул аввал ойининг қайси кунда туғилганлари ҳақида ҳар хил фикр юради.

Саҳобалар, тобеинлар, муҳаддислар, тарих, сийрат, фалакиёт олимлари, муҳаққиқ уламолар Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) милодий 571 – Фил йили, баҳор фасли, душанба куни, тонг вақти туғилганларини айтишган.

тақвим-жадвал олимлари бу маълумот борасида иттифоқ қилишган”, деб айтади⁷.

Шайх Муҳаммад Хузарийнинг “Нурул яқин”, Муҳаммад Сулаймон Мансурфурийнинг “Роҳматан лил оламин”, Шайх Сафиюр Раҳмон Муборақфурийнинг “Ар раҳиқул махтум”, доктор Абдуллоҳ Фақиҳнинг “Фатовош шабакатил исломия”, Шайх Али ибн Нойифнинг “Мавсуъатул бухуси вал мақолатил илмия”, Иброҳим Ибёрийнинг “Ал Мавсуъатул Куръония” (1/25), мисрлик тарихчи Муҳаммад Талъатбек Ҳарбнинг “Тариху дувалил араби вал Ислам”, Саййид Маҳмуд Тарозий (Олтинхонтўра)нинг “Нурул басар”, Собит ҳожи Абдул Боқий ўғлининг “Сийрату хотамин набиййин” китобларида Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) рабиул аввалнинг *тўққизинчи кун*и туғилганлари айтилган.

“Ал Мавсуъатул исломиятул муъосира” китоби (5/366) муаллифлари ҳам мана шу ҳисобни қабул қилишган. Али Тантовий (1909-1999) мана шу маълумотни бошқа маълумотлардан афзал ва устун кўрган⁸.

Миср расадхонасининг собиқ мудир, фалакиётшунос олим, геометрия фанлари мутахассиси Маҳмуд Пошо милодий 571 йил, рабиул аввал ойининг *тўққизинчи кун*и душанбага тўғри келишини илмий асослаб берган⁹.

Муҳаммад ибн Саъд эса “Ат табақотул кубро” китобида Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) рабиул аввалнинг *ўнинчи кун*и туғилганлар, деган маълумотни келтиради.

Ибн Асокирнинг Абу Жаъфар Боқирдан қилган ривоятида¹⁰, Шайб¹¹ ва Абу Жаъфар Муҳаммад ибн Алининг¹² ривоятларида ҳам шу маълумот тўғри дейилган.

Имом Заҳабий: “Шайхимиз Абу Муҳаммад Димётий Шофиъий ўзи таълиф қилган “Ас сийратун набавия” китобида: “Абу Жаъфар Муҳаммад ибн Алининг ривояти (рабиул аввал ойининг *ўнинчи кун*и) билан Абу Маъшар Нужайҳнинг ривояти

Бу воқеа қайси камарий ойнинг нечанчи кунига тўғри келиши ҳақида турли фикрлар бор. Абдуллоҳ ибн Аббос, Жубайр ибн Мутъим ва Баро ибн Озиб¹ (розийаллоҳу анҳум) Ибн Ҳазм² ва улуғ тобеин Муҳаммад ибн Жубайр³ (раҳматуллоҳи алайҳим) у зотнинг туғилганларини “Рабиул аввал ойининг *саккизинчи кун*и”, де-

йишган. Ибн Абдул Барр баъзи тарихчиларнинг мана шу маълумотни тўғри дейишганини келтирган⁴. Муҳаммад ибн Мусо Хоразмий бу маълумотни қатъий деб ҳисоблаб: “Бундан бошқаси тўғри эмас, тарихчилар мана шунга ижмо қилишган”, дейди⁵. Ҳофиз Абул Ҳаттоб Умар ибн Дихя Калбий Зоҳирий “Ат танвир фи мавлидил башарин назир” китобида ушбу маълумотни бошқа маълумотлардан устун санаган. Имом Табарий “Хулосату сияри саййидил башар” китобида кўп олимларнинг бу маълумотни тўғри деганларини қайд этиб ўтади. Ҳофиз Қасталоний Шофиъий: “Кўп аҳли ҳадис мана шу маълумотни ихтиёр этишган”, деган⁶. Кузоъий: “Астрономик

(рабиул аввал ойининг ўн иккинчи куни) келтириб, Абу Жаъфарнинг ривояти (яъни, ўнинчи кун) тўғри, деган¹³.

Аммо Абдуллоҳ ибн Аббос, Жобир (розийаллоҳу анҳум)¹⁴, Ибн Ҳиббон¹⁵, Муҳаммад ибн Исҳок¹⁶, Ибн Ҳишом¹⁷, Абу Маъшар Нужайх¹⁸ ва Ибн Халдун¹⁹ Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) рабиул аввалнинг ўн иккинчи куни туғилганлари ҳақидаги маълумотни ривоят қилишган²⁰. Шунингдек, Ибн Касир “Ал бидоя ван ниҳоя”, Ибн Ражаб Дамашкий “Латоифул маъориф”, Мовардий “Аълумун нубуввах”, ибн Саййидинас Шофиъий “Уюнул асар”, доктор Муҳаммад ибн Абду Раҳмон Шойиъ “Нузулул Куръон”, Доктор Муҳаммад Саъид ибн Рамазон Бутий “Фикҳус сийра”, Доктор Шавқий Абу Халил “Атласус сийратин набавия”, Муҳаммад Хаббоз “Баъсул ҳимам ли мужазии сийрати саййидил умам”, “Ал лажнатуд доимати лил бухусил илмияти вал ифто” фатволарида, Алихонтўра Соғуний “Тарихи Муҳаммадий”, Аҳмад Лутфий “Саодат асри қиссалари” китобларида ҳамда шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф “Ҳадис ва ҳаёт” (19-жуз) ва “Мавлуд ҳақидаги хилоф” мақоласида Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) таввалуд кунлари рабиул аввал ойининг ўн иккинчи куни дейишган. Бу фикр (ўн иккинчи куни) машҳур бўлса-да, Ибн Аббос билан Жобирнинг (розийаллоҳу анҳумо) ривояти ровийлари қаторида узилиш борлигини муҳаддислар таъкидлашган.

Турк олими Закои Кўнрапа “Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара” асарида Аҳмад Росимнинг: “Айтилган ривоятларнинг энг тўғриси – Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) рабиул аввал ойининг ўн иккинчи куни дунёга келганлар, деган ривоятдир”, деган хулосасини келтириб, сўнг: “Шу билан бирга, бу куннинг душанба кунига тўғри келмаганини ҳам унутмаслик керак”, дейди.

Хулоса

Ушбу маълумотларни санадга кўра солиштирсак, рабиул аввал ойининг сак-

кизинчи ёки ўнинчи куни асосли бўлиб чиқади. Фалакиётшунослик тақвими асосида ҳисобласак, тўққизинчи куни илмий ҳисоб бўлади. Машҳурлик жиҳатини эътиборга олсак, ўн иккинчи куни кучли бўлади.

Шу ўринда имом Қасталонийнинг: “Пайғамбаримизнинг туғилган вақтлари рабиул аввал ойидир, (яъни, туғилган ойлари аниқ, туғилган кунлари эса, маълум эмас)²¹, деган хулосасини келтириш жоиз. Закои Кўнрапа: “Пайғамбаримизнинг хотирини ёд этишни истаган ҳар бир мусулмон аниқ бир кунни танлаши шарт эмас. У зотнинг шахсиятига кўрсатиладиган ҳурмат-эҳтиром у ёки бу кунда маросим ўтказиш билан бўлмайди. Бу нарса ул зотга энг самимий ришталар билан боғланиш орқали амалга оширилади”, дейди²².

Севиқли Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафога беадад саловот ва саломларимизни етказишини сўраб, Аллоҳ таолога илтижо қиламиз.

Абдул Азим ЗИЁУДДИН ўғли,
Тошкент Ислоҳ институтининг
“Диний фанлар” кафедраси мудири

¹ Ибн Жавзий, “Ал вафо би таърифи фазили мустафо”. ² Ибн Касир, “Ас сийратун набавия”. ³ Ўша асар. Имом Молик, Уқайл ва Юнус ибн Язидлар саҳиҳ иснод билан ривоят қилишган. ⁴ Ўша асар. ⁵ “Мавсуъатуд дифоъ ʻан Росулиллаҳ”; Муҳаммад Муновий, “Файзул Қодир шарҳул жомеис сағир мин аҳодисил баширин назир” (3/40); ⁶ Ўша асар. ⁷ Ўша асар. ⁸ “Мавсуъатуд дифоъ ʻан Росулиллаҳ”. ⁹ Шайх Муҳаммад Хузарий, “Нурул яқин”; Шайх Сафиюр Раҳмон Муборакфурий, “Ар раҳикул махтум”; “Мавсуъатуд дифоъ ʻан Росулиллаҳ”. ¹⁰ Ибн Касир, “Ас сийратун набавия”; “Мавсуъатуд дифоъ ʻан Росулиллаҳ”. ¹¹ Ўша асар. ¹² Имом Заҳабий, “Ас сийратун набавия”. ¹³ Ўша асар. “Мавсуъатуд дифоъ ʻан Росулиллаҳ”. ¹⁴ Ўша асарлар. ¹⁵ Абу Хотим ибн Ҳиббон, “Ас сийратун набавия”; Шайх Муҳаммад ибн Ризқ, “Ал ислом ва набиюл ислом”. ¹⁶ Имом Ҳоким, “Ал мустадрок ʻалас саҳиҳайн би таълиқиз Заҳабий”; Имом Байҳақий, “Далоилун нубуввах”, “Шуъабул имон”; Абду Раҳмон Сухайлий Моликий, “Ар равзул унф фи шарҳис сийратин набавия ли ибни Ҳишом”; Доктор Аҳмад Абу Зайд, “Ас сийратун набавия”; Ибн Касир, “Ас сийратун набавия”; Имом Табарий, “Ат тарих”; “Мавсуъатуд дифоъ ʻан Росулиллаҳ”. ¹⁷ Ибн Ҳишом, “Ас сийратун набавия”; Абдул Ҳафиз Али Қарний, “Ан набий фи миръоти асҳобих”. ¹⁸ Имом Заҳабий, “Ас сийратун набавия”. ¹⁹ “Ал истиқсо фи ахборил мағрибил ақсо”. ²⁰ Абу Шайба, “Мусаннаф”; Доктор Аҳмад Абу Зайд, “Ас сийратун набавия”; Муҳаммад Абу Заҳра, “Зухратул тафосир”; “Ғаово ал азхар”. ²¹ “Ал мавоҳибул ладунья”. ²² “Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара”.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Энг яхши молиявий муассасалар

“Global Finance” жаҳон молия ташкилоти Ислом оламининг 2011 йилдаги энг яхши молиявий муассасалари рўйхатини эълон қилди. Ўрдун

Ислом Банки “Йилнинг энг яхши чакана банки”, “Jadwa Investment” “Йилнинг энг яхши инвестиция банки” номига эришди.

“Global Finance” наشري сўнгги тўрт йил давомида Ислом оламининг энг яхши банклари ҳақида мунтазам ёритиб келмоқда. Баҳолаш пайтида аъзолар сонининг кўпайиши, фойда-кирим, минтакавий қамров, ўзаро алоқалар, янги лойиҳаларни ривожлантириш, маҳсулотларнинг янги-лануви эътиборга олинади. Шунингдек, фонд таҳлилчилари, банк маслаҳатчилари ва мутахассисларнинг фикр-мулоҳазалари эътиборга олинади.

Мутахассислар эътироф этишича, молиявий-иқтисодий инқироз Ислом молия муассасаларига салбий таъсир ўтказмади. Бу йиллар улар сармоясининг йиллик ўсиши тахминан 15 фоизни ташкил қилди.

Марказий Осиёдаги энг катта масжид

Марказий Осиё минтақасида энг катта жоме масжиди Қозоғистоннинг Олмаота шаҳрида қуриладиган бўлди. Шаҳар

хокимлиги масъулларидан бири Қувонишбек Қашқимбоев Қозоғистон ҳукуматининг Марказий Осиё миқёсида энг катта масжидни шу

ерда қуришга қарор берганини маълум қилди. Унинг айтишича, мазкур масжид Кўктепа тоғининг юқори қисмида бўлади ва унинг атрофида кўкаламзор майдон ҳам бунёд этилади.

“Исломий ахлоқ” йиғини

Доғистон Республикасининг Бобойорт туманида “Исломий ахлоқ” мавзуида йиғин бўлиб ўтди.

Бу тадбир мамлакат диний идораларида хизмат қилувчи ва бошқа фалол хотин-қизлар иштирокида ўтказилди. Тадбирда Доғистон Ислом университети ҳамда Илоҳиёт, Ислом маърифати ва халқаро алоқалар институти ўқитувчилари “Имонли бўлишнинг баракоти” мавзуида маъруза қилишди. Бундан ташқари, “Аёлнинг эр билан муносабатдаги одоби”, “Тил гуноҳлари” ва “Мазҳабимизда кийимга доир масалалар” каби мавзуларда ҳам маърузалар тингланди. Иштирокчиларнинг саволларига уламолар жавоб беришди.

Қирқ беш фоизи мусулмон

Белгиянинг Антверпен шаҳри мактаблари ўқувчиларининг деярли ярми мусулмонлар фарзандларидир.

2007 йил билан қиёс қилинса, бу ерда мусулмонлар сони 12 фоизга ошган. “Vlaams Belang” партияси сўроварида ушбу маълумотлар аниқланди. Антверпен мактабларида ота-оналар фарзандлари диншунослик дарсларида қайси динни ўрганишларини танлаш ҳуқуқига эгадирлар.

Таҳлилчи мутахассислар фикрича, бу рақамлар мамлакатда нуфусга доир вазиятнинг ўзгариб бораётганидан дарак беради.

АЙСЕСКО ва Араб олами институти йиғилиши

Исломий таълим, фан ва маданият ташкилоти (АЙСЕСКО) Араб олами институти билан биргаликда 27 май куни Франция пойтахти Париж шаҳрида йиғилиш ўтказди. Йиғилиш қатнашчилари ўзаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш йўллари, келгуси йиллар учун қўшма дастурлар тузишни, Ислом ва Араб олами пойтахтлари мавзуида муштарак йиғинлар, Куръони карим бўйича кўргазмалар ўтказишни муҳокама этишди. Ушбу тадбирда Исломий санъат бўйича лойиҳаларни амалга ошириш, Ислом ва Куръони карим бўйича анжуманлар ўтказиш хусусида ҳам сўз борди.

Норвегия пойтахти Осло шаҳрида янги исломий марказ қурилиши бошланди. Ушбу маросимда турли мамлакатдан келган диний арбоблар, жумладан, Косово муфтияти вакили

Янги исломий марказ

Норвегия пойтахти Осло шаҳрида янги исломий марказ қурилиши бошланди. Ушбу маросимда турли мамлакатдан келган диний арбоблар, жумладан, Косово муфтияти вакили

профессор Акрам Семеница, Македония муфтияти вакили Африм Тахири, Тетеве шаҳри бош имоми Салман Аюб ҳамда Сюрих шаҳридаги масжид имоми Наби Ражби қатнашдилар.

Исломий марказ биносини ўн икки ойда қуриб битказиш режалаштирилган.

Спортга бағишланади

“Спортнинг Исломдаги ўрни” халқаро анжумани жаҳондаги таниқли спорт юлдузлари иштирокида жорий йилнинг муборак рамазон ойида

Қувайт вақф ва исломий ишлар вазирлигининг ташаббуси билан ўтказилади.

Қувайт вақф вазирлиги Мисрнинг “Ал Ахлий” жамоаси футболчиси Муҳаммад Абу Тарика каби таниқли спортчиларга ушбу анжуманда қатнашиш учун таклифнома йўллади. Мисрлик ўйинчи таклифнома олганидан мамнун эканини, “Ал Ахлий” жамоаси раҳбарияти ижозат берса, йиғилишда албатта қатнашишини билдирди.

“Мусулмонларнинг 1001 ихтироси” кўргазмаси

Жаҳоннинг бир неча ўлкасида муваффақият қозонган “Мусулмонларнинг 1001 ихтироси” кўргазмаси эндиликда Лос Анжелос шаҳридаги Калифорния илмий марказида бўлиб ўтмоқда.

27 май кунидан бошланган ва етти ой давом этадиган бу кўргазмада мусулмонларнинг илмий асарлари ва ихтиролари намойишга қўйилган. Ушбу кўргазма томошабинларни ёруғлик физикаси, вақт ўлчови, денгизда сузиш, меъморлик ва математика фанларига оид кашфиётларнинг асосий илмий усуллари билан таништиради. “Мусулмонларнинг 1001 ихтироси” яқинда Лондонда музейлар ва маданий меросни тақдирлаш бўйича ўтказилган йиллик танловда “Энг зўр кўчма кўргазма” номига сазовор бўлди.

МОҲИР ҚўЛЛАР МУСОБАҚАСИ

Файзли жой остонасидан маълум. Бугун “Хадичаи Кубро” аёл-қизлар Исломиёт ўрта махсус билим юрти ҳар доимгидан ҳам файзли, гавжум. Чунки Ўзбекистон мусулмонлари идораси тасарруфидаги таълим муассасалари талаба қизлари ўртасида “Моҳир қўллар” кўрик-танлови шу ерда ўтади.

Мустақиллигимизнинг 20 йиллиги ҳамда Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йилига бағишланган ушбу тадбирга катта тайёргарлик кўрилган. Чиройли безатилган мадраса ҳовлисида танлов қатнашчиларининг қўлда, меҳр билан тайёрлаган буюмлари кўргазмаси ташкил қилинган. Зардўзлик ишлари Бухоронинг “Жўйбори Калон” мадрасаси чевар қизларига тегишли. Мана бу оддий бўз матодан ти-

килиб, кашта билан безатилган либослар, сумкалар ҳам улар қўлидан чиққан. “Хожа Бухорий” мадрасаси қизларининг кўргазмасида ҳам миллийлик, Қашқадарё каштачилиги анъаналари нафаси уфуради. Меҳсон билим юрт ва “Имом Бухорий” номидаги Исломиёт институтининг қизлари тайёрлаган турли-туман буюмлари ҳам таҳсинга сазовор. Кўриб кўзингиз кувнайди — ҳамма нарсада миллийлик яққол кўзга ташланади. Вилоятларнинг ўзига хос услубдаги дўппилари, сўзана, палакларда, атлас, адрас, парча матолардан тайёрланган, кашта, попоп тикилган либослар, турли буюмларда халқимизнинг қадим қадриятлари намойиш.

Тадбир Қуръон тиловати билан бошланди. “Хадичаи Кубро” аёл-қизлар Исломиёт ўрта махсус билим юрти мудираси Розия Шодиева барча меҳмон ва иштирокчиларга эзгу тилаклар билдирди. Тадбирни очиб бериш учун сўз Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимовга берилди:

— Яқинлашиб келаётган Мустақилликнинг 20 йиллик байрами ҳамда Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили муносабати билан ўтказилаётган бугунги тадбир талабаларимиз учун

маҳорат мактаби вазифасини ўтайди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Албатта, Аллоҳ таоло наздида хунарманд мўмин сеvimлидир”, деб марҳамат қилганлар. Меҳнат билан топилган ризқ энг ҳалол ризқдир. Улуғ пайғамбарлар ҳам қўл меҳнати билан кун кечиришган. Кўргазмаларни томоша қилиб, қизларимиз илм билан бирга хунар сирларини ҳам мукамал эгаллаётганларига гувоҳ бўлдик. Хунарли одам нафақат ўзи,

оиласи, балки жамиятга ҳам катта фойда келтиради. Барча иштирокчиларнинг олаётган илмлари, эгаллаган касб-хунарлари икки дунё учун манфаатли бўлишини Аллоҳ таолодан сўрайман.

Шундан кейин Ўзбекистон мусулмонлари идораси таълим ва кадрлар тайёрлаш бўлими мудирини Жаллолиддин Нуриддинов сўз олиб, мазкур танлов бошқаларидан тубдан фарқ қилишини айтиб ўтди. Тадбир давомида бу фикр бежиз эмаслигига гувоҳ бўлдик.

(Давоми 32-бетда.)

Виждон эркинлиги ва ёшлар тарбияси

Шу йилнинг 9 июн куни Тошкент Ислом университетида турли ташкилотлар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

рикенгликни асраб-авайлаш келажагимиз пойдевори экани ҳақида сўзлашди.

Мухаммадбобур ЙЎЛДОШЕВ,
Дин ишлари бўйича
қўмита бўлим бошлиғи

Ҳамкорликда ишлашади

10–15 июн кунлари Бухоро шаҳри, Бухоро, Ғиждувон, Ромитан, Вобкент, Когон, Шофиркон туманларида “Аёллар ўртасида ақидапарастликнинг салбий оқибатлари” мавзуида тадбирлар бўлиб ўтди. Уларда “Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлари тўғрисида”ги Қонун талабларининг сўзсиз ижросини таъминлаш ма-

салалари”, “Ёшларни турли хил бузғунчи оқимларнинг ғоявий таъсиридан ҳимоя қилишда аёлларнинг ўрни” ва бошқа мавзуларда маъруза ва суҳбатлар тингланди. Шаҳар ҳокимининг ўринбосари, хотин қизлар қўмитаси раиси Робия Солихова, “Маҳалла” жамғармаси Бухоро шаҳар бўлими бош мутахассиси Фароғат Асадова, Бухоро шаҳар бош отинойиси Зебунисо Ҳамроева, “Жўйбори Калон” аёл-қизлар Ислом ўрта махсус билим юрти мудираси Шоҳида Абдул-

лаева, мударриса Хуснигул Ҳалимовалар сўзга чиқишди. Мутасадди аёллар ўзаро мувофиқлаштирилган ҳолда амалга ошириладиган ишларни келишиб олишди.

“Оқмасжид”да учрашув

Шу йил июн ойининг 18-куни Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосари Абдулазиз Мансур Фарғона вилояти Ўзбекистон туманидаги “Оқмасжид” жомеи намозхонлари билан учрашдилар. Имом-хатиб Ҳикматуллоҳ Холбоев меҳмонга масжид аҳлининг бу йилги Рамазонга тайёргарлик ишлари ҳақида гапириб берди. Қисқа муддат ичида ҳашар йўли билан хонақоҳ таъмирдан чиқарилди. Айвоннинг шипи билан устунлари ҳам янгиланди, мутавалига алоҳида хона куриб берилди. Масжид ҳовлиси ораста ҳолга келтирилди.

Шайх Абдулазиз Мансур масжидда амалга оширилган ишларни кўздан кечирдилар. Намозхонлар даврасида усталар, хомийлар, бутун Оқмачит қишлоғи аҳли ҳаққига хайрли дуолар қилдилар.

Мухбиримиз

ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмита билан ҳамкорликда ташкил этишган “Виждон эркинлиги ва ёшлар тарбияси” илмий-амалий анжумани бўлиб ўтди.

Анжуманда Республика вояга етмаганлар ишлари бўйича комиссия аъзолари, Олий ва ўрта махсус таълим, Халқ таълими вазирликлари мутахассислари, “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати, “Маҳалла” хайрия жамғармаси ва Ўзбекистон мусулмонлари идораси вакиллари, шунингдек, Тошкент шаҳар ҳамда туманлар бош имом-хатиблари, Тошкент Ислом институти, Кўкалдош Ислом ўрта махсус билим юрти ўқитувчи ва ўқувчилари иштирок этишди.

Анжуман иштирокчилари ёшларда ватанпарварлик, янгича дунёқарашни шакллантириш, миллий ва диний урф-одатларимизга садоқат руҳини тарбиялаш ўта муҳимлиги ҳақида, ҳамжиҳатлик ва диний бағ-

Йўлчига қўш қанотдир сабру сабот

Сув васфида

Ташнаман, дарё йўлида қадамим,
Таваккул – от, қўлда камчи – қаламим.
Ер лоқайд, дарёга айтар гапим бор,
Шояд тингласа бу сув дард-аламим.

Чўл оша чашмага етсам гоҳида,
Яйрагай жон хузур-роҳат баҳрида.
Бу неъмат тасвирин дерга тил ожиз,
Эй қалам, сен бит нома сув шарҳида.

Сўзни бошла: сув – тириклик манбаи,
Айланур олам жисмида қон каби.
Раббоний фармондан чикмас ташқари,
Ягона Аллоҳдир унинг ҳам Рабби.

Яратган Зот – ҳокимдир, сув муслим қул,
Буйруқни адо этмоқ билан машғул.
Оқ деса, оқади, тош деса, тошар,
Итоатда, гарчи йўқ бўйнида ғул.

Нақл бор: аксар ҳолда насли башар
Сувин ичган дарё, булоққа ўхшар.
Ҳалол луқма, пок сувдан кувват олиб,
Яхшилар солиҳ амал қилиб яшар.

Сув йўлин тўсганнинг холи танг у кун,
Чўл бўлган боғ даъвогар бу зулм учун.
Ташна Орол сўрар гувоҳ дарёдан:
– Кимлар ютди менинг ҳақим? Айт, Жайхун!

Фаразан: ер юзи кема сингари,
Сув узра қоимдир, маҳкам лангари,
Қудратга ҳайратлан, зил юк билан у
Оғмай, чўкмай бормоқда манзил сари.

Эй йўлчи, хоҳ гадосан, хоҳ султонсан,
Сув бетидаги бир кўпикдек жонсан.
Боқий маконга элтар сени кема,
У кунни ўйламас нечук инсонсан?

Меҳрин ҳис қилиб, яхшини олқар сув,
Ифлосласа ким, норози боқар сув.
Бориб етган ери обод, гулистон,
Гўё ҳаётни етаклаб оқар сув.

Сувсиз қўймас бандасин, кафил Раззоқ,
Шукр қил, кўпаяр, демагил озроқ.
Кулфлаб асраш билан тошмас ҳовузинг,
Бахт кушин тутолмассан куриб тузоқ.

Ғараз недир, одамларни сувсатиб,
Бойимоқми баланд нарҳда сув сотиб?
Оқар сувнинг ўрни эмас бозорда,
Ариқларда оқсин у тўлқин отиб.

Мавжлан, дарё, далалар сари оқ йўл!
Экинлар яшнаб, зироат бўлсин мўл.
Эллар, дилларни боғла бир-бирига,
Дўстликнинг узилмас сарриштаси бўл!

Сабр боғида сайр айла

Кел энди, майли, хайр айла, э кўнгил,
Сабр боғида сайр айла, э кўнгил.
Боғки, Эгасидир сабр аҳли билан,
Узоқ эмас, манзилгоҳ сари йўллан.
Чекма ғам, бу йўлда қолдим деб яёв,
Шукр айла, оёғинг бор, сабринг – улов.
Дилдан шубҳани йўқ қил, сўзни уққил,
Ризқингга Раззоқ кафил, кўзни тўқ қил.
Сабринг жомида кўргил чашмаликни,
Ул чашмадан сув ич, бос ташналикни.
Сабр риштасидан тўқилган чопон –
Эгнингда, қолмассан юпун ҳеч қачон.
Ҳалқа-ҳалқа тер тўксанг, дур сабрда,
Зулмат қаърига чўксанг, нур сабрда.
Тош отганга қайтарма, ош сабрдан,
Аламларга далда, бардош сабрдан.
Сабр недир? Тинч тутмоқдир асабни,
Сабрнинг шартидир ютмоқ ғазабни.
Бало келса, мадад кут Халоскордан,
Ҳақ ёр бўлса, сабрингдир балоғардон.
Бетобликда шифо излаш раводир,
Сабр гулин суви дардга даводир.
Гулистонда кўрсанг ғунча, сабр қил,
Ул ғунча то очилгунча сабр қил.
Қисматдан билмоқ шарт бошга тушса ғам,
Сабрдандир қазага ризолик ҳам.
Мусибат ичра сабр очиб йўлинг,
Не тонг, ўтдан чиқарса тутиб кўлинг.
Сабр ганждир, иблис унинг қасдида,
Кетса у ганж, имонинг хавф остида.
Агар матлаб – юрмоқ бу хавфдан холи,
Ҳар қадамда бўлғил огоҳ, тақволи.
Токи тан саломат, қалбда ҳарорат,
Сабрнинг йўлдоши ҳиммат, ҳаракат.
Ғамлаб зоди роҳ, сабр отига мингил,

Жиловин маҳкам тут, олдинга интил.
 Нафс рағбатин чеклаб айшу тарабдан,
 Сабр самарин кут касбу талабдан.
 Йўлда қолар ҳаяллаб, имиллаган,
 Мақол бордир: Қир ошар кимирлаган.
 Парвоз истар бўлсанг, керак қўш қанот,
 Йўлчига қўш қанотдир сабру сабот.
 Асаб қайнар, йўк тоқат чексак жабр,
 Демак, бизнинг сабримиз ҳам бесабр.
 “Иш бермади сабрим” деб чекма ташвиш,
 Билки, ҳали поёнга етмади иш.
 “Сабр туби олтин” – бу сўзни рост бил,
 Сабр тубига етгунча сабр қил.
 Йўлчи, манзил яқин, бўл сабр ила,
 Дуо айлаб, Раббингдан нусрат тила.
 Сўрсанг: дуо қабулин кутмоқ қанча?
 Кутмоқ керак дуо қабул бўлганча.

Урганч

Рашидхон ШУКУРОВ

Нафсин енга олган барчадан голиб

Тўртликлар

* * *

Тил боис одамлар душман ёки дўст,
 Ошкор этиб бўлмас неки кўрса кўз.
 Баъзан ҳақиқат ҳам ёқмас барчага,
 Баъзан қалқон бўлар айтилмаган сўз.

* * *

Аллоҳ кам этмасин ақлий қувватда,
 Не савдо кечмайди бошдан ҳаётда.
 Минг машаққат чекиб, эзилган чоқ ҳам
 Рухингни сақлай бил мувозанатда.

* * *

Эй ўғил, хулқингда нуқсон кам бўлсин,
 Не ишга қўл урсанг, ақл жам бўлсин.
 Ҳаёт ўтхонаси ичра тоблангин,
 Ироданг темирдек мустаҳкам бўлсин.

* * *

Гоҳида энгилар ёлғонларга рост,
 Ҳар ким тўн бичади ўз жисмига мос.
 Тиконни босамиз гоҳида кўрмай,
 Баъзан ақлимизни енгар эҳтирос.

* * *

Дунё ишларига боксанг кўз солиб,
 Ҳаёт муаллимдир, барчамиз толиб.
 Майдонда кучини кўрсатган эмас,
 Нафсин енга олган барчадан голиб.

* * *

Покликка чакириб ҳар сахар, ҳар тун,
 Виждонинг хайқирар баликдай беун.
 Ҳаётнинг энг олий дарсхонасида
 Эътиқод синови ўтади ҳар кун.

* * *

Чарақлаган каби само юлдузи
 Доим кулиб турар яхшининг кўзи.
 Шаббода гул баргин титратганидек,
 Одоб белгисидир қизарса юзи.

* * *

Кўкда қуёш бўлиб меҳр бер дилга,
 Мард бўлиб оқизгин дарёни чўлга.
 Барча орзуларинг бўлсин ижобат,
 Манзилни белгила чикмасдан йўлга.

* * *

Кимдир нур кадрили кўзга илмайди,
 Нодон ўз ҳаёти кадрина билмайди.
 Инсондан аяма ҳароратингни,
 Жаҳонда эримас муз топилмайди.

* * *

Катта йўлнинг боши сўқмоқдан,
 Бошланади дарёлар тоғдан.
 Оғир ишдан бурма юзингни,
 Қўрққин ҳатто кичик гуноҳдан.

* * *

Отингга камчи бос, ғафлатда қолма,
 Жабҳалар аро кир, курашдан толма.
 Ярим йўлда қолмоқ ярашмас мардга,
 Зафарга етмасдан ноғора чалма.

* * *

Елга соврилади номарднинг суқи,
 Нишонга тегади ботирнинг ўқи.
 Пастда қолаверар ҳасад қилганлар,
 Забт этганни қучиб олқишлар чўққи!

* * *

Кузги дарахтлардек бўлмагин сўлгин,
 Доим ҳаракатда қувватга тўлгин.
 Қариликни йўлдан чалғитмоқ бўлсанг,
 Завқли меҳнат билан ошно бўлгин.

Кўқон

XIX аср охири XX аср биринчи ярмида Наманган шаҳридан етишиб чиққан улуғ уламолардан бири Саййид Собитхон тўра Абул Маонийдир. У киши ҳақида маълумотлар жуда кам. Чунки Собитхон тўра яшаган давр мустамлакачилик сиёсатининг ватанпарварлар ва зиёлиларга қарши кураши авж олган вақтга тўғри келади.

га қайтинг” ишорасини қиладилар. Шундан сўнг у ота юртига қайтиб, қолган бутун умрини Наманганда ўтказди. XIX асрнинг сўнгги йилларида Намангандан етишиб чиққан олимларнинг кўпи ундан сабоқ олишган.

Собитхон тўра очик чеҳрали, ширинсўз ва тақволи инсон бўлган. У илм бобида улкан муваффақиятга эришган эди. У мадра-

САЙЙИД СОБИТХОН ТЎРА АБУЛ МАОНИЙ

Собитхон тўра 1866 йили Наманган шаҳрида таниқли олим Саййид Файзхон тўра хонадонида туғилди. У илмий бир муҳитда ўсиб улғайди, илк устози отаси бўлди. Сўнг Наманган мадрасаларида ўқиб, шаҳарнинг кўзга кўринган олимлари, жумладан, Ҳазрат Иноятхон Лангарийдан сабоқ олди. Сўнг илмини янада чуқурлаштириш мақсадида Хўқанди латифга борди. Бу ерда бир неча йил туриб, “Мадрасаи Хон”да илм сирларидан воқиф бўлди, мадрасани муваффақиятли битириб, она шаҳрига қайтди.

садан қайтиб келиши билан китоб вараклар, ёзаётган асарларига қимматли маълумотлар тўплар эди. “Тафсири Жалолайн”ни кўп ўқир эди.

Собитхон тўра тасаввуф, тафсир, ҳадис, тил ва адабиёт, тарих, жуғрофия, мантиқ ва бошқа илмлардан яхши хабардор эди. Ўзи ҳам араб, форс ва ўзбек тилларида ижод қилди.

Олимнинг “Башорат ан нажот фишорат ас салот” китобида халқ орасида кенг ёйилган диний амаллар, ибодатларга оид турли фикҳий масалалар жамланган. Ушбу асарнинг 52 бетдан иборат кўлёзма нусхаси ЎзФА Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институтида сақланмоқда. Ушбу даргоҳда унинг қаламига мансуб “Тажҳиз ал амвот” асари кўлёмаси ва бу китобнинг 1907 йили Бухорода нашр этилган тошбосма нусхаси ҳам бор. Ушбу асарда ўлим ва дафн маросими билан боғлиқ масалалар батафсил ёритилган. У хурофий тушунчалар авжигача чиққан бир даврда ёзилгани боис катта аҳамият касб этган ва одамларни ҳидоят йўлига бошловчи муҳим қўлланма бўлиб хизмат қилган. Бундан ташқари, олим фикҳ илмига оид яна бир нечта асарлар ёзган.

Собитхон тўра тафсир ва ҳадис илмлари тарғиботчиси сифатида ҳам танилган. Ўша даврда Туркистон аҳолисида ушбу илмларга эътибор сусайиб кетгани учун ҳам

Ёши улғайгач, ҳажга борди. Мадинада уч йил муқим яшаб қолди. Бир кеча тушида Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўради. У зот олимга “ватан-

шу йўналишга алоҳида эътибор берган.

Сайид Собитхон тўра турмуши ҳашамсиз, дунё лаззатларига парвосиз эканидан молдунё орттирмаган. Тушган совға-саломларни камбағалларга, илм толибларига эҳсон қилиб юборар эди.

Сайид Собитхон тўра эл-юртини жуда севар, шу боис чоризм мустамлакасига айланиб қолган муқаддас Ватанини озод ва ҳур кўришни орзу қилар эди. Талабаларига Ватан озодлиги учун ҳаракат қилиш, керак бўлса, бу йўлда жон бериш кераклигини таъкидлар эди. Болшевиклар инқилоби бошлангач, Собитхон тўра шогирдларини Ватан мустақиллиги йўлида бирлашишга руҳлантирар эди. Собитхон тўранинг халқ ўртасидаги нуфузини яхши билган болшевиклар уни зимдан кузатиб, назорат қилиб туради. Унинг Ватанга, эътиқодга содиқлиги бизга ибратдир.

Собитхон тўра Абул Маоний 1927 йили 63 ёшда оламдан ўтди, Наманган шаҳридаги “Мангулик” қабристонига дафн этилди. Аллоҳ таоло ул зотни раҳматига олсин.

**Исломхон
УБАЙДУЛЛАЕВ,**

*Тошкент Ислом
институтини ўқитувчиси*

ИСЛОМ САНЪАТИ МУЗЕЙИ 100 ЁШДА

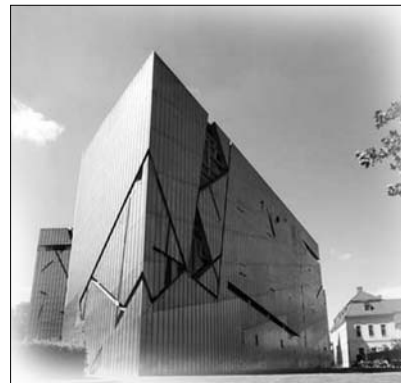
Олмониядаги Ислом санъати музейига юз йил олдин тамал тоши қўйилган. У Берлин шаҳрининг “Музейлар ороли” мавзесида жойлашган. Бугун ушбу даргоҳ бир асрлик тўйини нишонламоқда.

– Берлин омадли шаҳар. У Ислом санъати дурдоналари тўпланган улкан музейга эга, – дейди музей директори Клаус Петер Хаасе. – Бу ерда мусулмон Андалусиясидан тортиб Ҳиндистондаги Бобурийлар ҳукмронлигигача бўлган даврлардаги осори атиқалар, шунингдек, Миср, Фаластин, Сурия, Онадўли, Марказий Осиё ва Эроннинг бой санъати ва маданияти намуналари кўргазмага қўйилган. Ислом санъати музейи дунёнинг энг машҳур маданият масканларидан ҳисобланади, бу ерга ҳар йили 330 минг сайёҳ келади. Музей асосчиси Вилгелм фон Боден тирик бўлганида, бу муваффақиятдан жуда қувонарди. Чунки музейни ташкил қилишда у жуда кўп қаршилиқларга учраган эди.

Бир аср олдин Берлин музейи собиқ бош директори Вилгелм фон Боденнинг миясига жуда ажойиб ғоя келиб қолади – у сайёҳларни Оврупадан бошқа ердаги халқлар, айниқса, мусулмонлар маданияти билан таништиришни мақсад қилади. Лекин бу фикр ўша пайтда муносиб қабул қилинмайди.

– Қайтанга, – дейди Хаасе, – матбуот бу ҳолдан ташвишга тушиб, Ислом маданиятини ёйишга душманларча муносабатда бўлади. Шунга қарамай, музейга жуда кўп осори атиқалар, ҳатто ҳажман йирик топилмалар ҳам келтирилади. Жумладан, Ўрдундаги саройнинг олд кўриниши қисмлари, Эрон ва Туркиядаги масжидлар меҳроблари музей жамғармасини бойитади.

Ушбу музейда Ислом маданияти дурдоналарини замон ва макон нуқтаи назаридан жойлаштириш амалга киритилди, бу тартибга ҳозиргача риоя қилинмоқда.

Алоқа воситалари кундан-кунга ривожланмоқда. Ҳаётимизни уяли телефонларсиз тасаввур қилиш қийин. Бугун ёшу қарининг, болалар ва ўсмирларнинг турли русумдаги уяли телефонларда гаплашаётганини кўриш оддий ҳолга айланди. Лекин кўпчилик уяли телефонлар инсонлар, айниқса, ёшлар соғлигига қандай таъсир кўрсатишини яхши билмайди.

УЯЛИ ТЕЛЕФОНЛАР ВА САЛОМАТЛИК

Турли мамлакатлар мутахассислари ўрганиб, аниқлашларича, уяли телефон тутувчилар бош оғриғи, бош айланиши, ўзини ёмон сезиш, кулоқ атрофида «иссиқлик» ҳис этиш, кўнгил айнаши, тез чарчаш каби ҳолатлардан шикоят қилишади. Илмий хулосаларда уяли телефонлардан фойдаланиш ҳақиқатан бош оғриғи ва ҳорғинликни келтириб чиқариши айтилади. Уяли телефонлар орқали қанча узоқ ва тез-тез гаплашилса, бош оғриғи шунча кучаяркан. Шунингдек, гаплашувчиларда кўзларнинг ёшланиши, уйқусизлик, дармонсизлик ҳам кузатилади.

Уяли телефонлар пайдо бўлганидан бери уларнинг саломатликка таъсири ҳақида баҳс давом этиб келади. Болалар ва ўсмирлар саломатлигига уяли телефонларнинг турли даражадаги зарарлари исботланмоқда. Шу боис Бутунжаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти болаларнинг уяли телефонлар-

дан узоқ вақт фойдаланишларини тавсия қилмайди.

Ўн ёшгача бўлган болалар танасининг асосий аъзолари (бош мия, кўз, кулоқ, асаб ва суяк тизимлари) ўсишда ҳали тўла шаклланмаган бўлади. Уяли теле-

фон ақлий қобилиятни камайтириб, асабийлашишга олиб келади, ўқувчини ва унинг атрофидагиларни машғулотлардан чалғитади.

Уяли телефонлардан фойдаланиш меъёри – бир марталик суҳбат уч дақиқа атрофида бўлиши, 16 ёшгача болаларнинг бир марталик

суҳбати икки дақиқадан ошмаслиги зарур. Суҳбатлар ўртасидаги оралик 20 – 25 дақиқани ташкил этганида, уяли телефоннинг салбий таъсири камаяди. Болалар ва ўсмирлар бир кеча-кундузда 30 дақиқадан ортиқ сўзлашмасликлари тавсия этилади.

Мутахассислар уяли телефонлардан тарқалаётган зарарли радиотўлқинлар бошланғич даврдаги ҳомилага жуда хавфли таъсир этишини аниқлашди. Айниқса, қўл телефони чўнтакда, қўлда кўтариб юриш ривожланаётган ҳомилада сира кутилмаган, ғайриоддий ҳолатларга сабаб бўлишини, радиотўлқинлар асабни кўзгатувчи оксиллар пайдо қилишини таъкидлашган. Бу оксиллар аёлларда бошқоронғиликни кучайтиради, насл (ДНК) хужайраларининг шикастланишига олиб келади, иммунитетни пасайтиради.

Энг хавфлиси – уяли телефонлардан тарқалаётган радиотўлқинлар ҳоми-

ланинг бош миясини ташқи таъсирдан химояловчи (hematoembolic) қобикни кучсизлантиради. Шу боис ҳомиладор аёллар куйидагиларга риоя қилиши тавсия этилади:

* уяли телефондан камроқ фойдаланишга ҳаракат қилинг;

* уяли телефонни химояловчи ғилофда олиб юринг;

* қайта фойдаланиш заруратида 15-20 дақиқадан сўнг ишлатинг;

* иложи бўлса, эшитгичдан фойдаланинг.

Электромагнит нурланиш юракка таъсир этмаслиги учун телефонни юрак,

кўкрак қафасидан ва ҳаётий муҳим аъзолардан узоқроқ жойда, масалан, сумкада олиб юриш яхши экан. Уйда бўлганингизда фақат шаҳар телефонидан фойдаланиш ўринли, ухламоқчи бўлсангиз, уяли телефонни камида бир метр узоқликка қўйинг. Шунингдек, уловларда электромагнит тўлқинларини қайтарувчи воситалар кўплиги боис, уларда уяли телефонлардан фойдаланиш тавсия этилмайди.

Хуллас, уяли телефон ўйин ўйнаш, видеоклиплар кўриш ва мусиқа тинглаш воситаси эмас, балки алоқа мосламаси эканини унутманг.

ҚУЛОҚҚАРНАЙЧА ЗАРАРЛИМИ?

Уяли телефон эшитгичининг ҳам зарарли томонларини биласизми?

Эшитгич уяли телефондан келаётган радиацияни камайтирар экан. Лекин бу мосламадан хато фойдаланиш оқибатида эшитиш аъзоларига зарар етади. Одамнинг соғлом қулоғи 10 – 15 детсибалгача товушларни пайқай олади. Эътибор беринг, барглар тўкилаётганида 20, секин овоз билан сўзлашда 20 – 30, соат чиққиллашида 30, суҳбат жараёнида товуш 30 – 35 детсибал бўлади. Уяли телефон эшитгичида эса 120 детсибалли товуш ҳосил бўлади. Бу эса қулоққа эмас, асаб тизи-

мига ҳам зарарли. 90 детсибалдан баланд товуш эшитиш асаб толаларига ёмон таъсир қилади. 30 мингтани ташкил этадиган инсон асаб толаларининг 25 фоизи жуда баланд товушдан нобуд бўлади. Толаларнинг ярмидан кўпи шикастланса, инсон қар бўлиб қолиши мумкин. Уяли телефон эшитгичидан доим мусиқа эшитиб юрадиган болалар ва ўсмирлар олдиниға яхши эшитмаётганини сезмасликлари мумкин. Уларга баланд овозда гапиришга, бир гапни бир неча бор такрорлашга тўғри келади. Агар шундай ҳолатни сезсангиз, дарҳол қулоқ шифокорига мурожаат қилинг.

*Интернет
маълумотлари асосида
Зебунисо КАМОЛОВА
тайёрлади.*

АДОЛАТЛИ ҲУКМ

Бир одам темир қафасдаги йўлбарсга раҳми келиб, уни чиқариб юборди. Йўлбарс эса уни емоқчи бўлди. “Яхшилигимга ёмонлик қиласанми?” деди одам. Йўлбарс: “Йўлимизда учрайдиган уч жонзотдан бу масалани ҳал қилиб беришни сўраймиз”, деди.

Йўлларида биринчи бўлиб қушни учратишди. Бўлган воқеани эшитган қуш одамдан қасдини олиш учун (чунки унинг болалари қушлар инига тош отишарди) йўлбарс одамни ейиши керак, деган ҳукм чиқарди.

Сўнгра қуённи учратишди. Қуён ҳам шундай ҳукм чиқарди, сабаби – одамнинг болалари қуёнларни инидан қувлашарди. Охири улар тулкига дуч келишди. Воқеадан хабардор бўлган тулки:

– Йўлбарс турган қафас қаерда эди? — деди.

Қафас ёниға боришди, йўлбарс қандай турганини кўрсатиш учун у ерга кирди. Шунда тулки ундан:

– Қафасдан чиқишга қодир эмасмидинг? – деб сўради.

– Ҳа.

Кейин одамға қараб:

– Эшик қандай қулфланган эди? – деди.

Одам мана бундай эди, деб эшикни қулфлади.

Шунда тулки:

– Масаланинг жавоби аниқ. Инсоф ва адолат билан йўлбарс қафасда қолишини, одам эса оиласига қайтишини ҳукм қиламан... — деди.

Замира ҚОСИМОВА
таржимаси

динада Пайғамбаримиз (соллаллоху алайҳи ва саллам) масжидларини зиёрат қилдик, у ерда ўқилган икки ракат намоз бошқа ерда ўқилганидан ортиқ қийматга эга бўлишини билиб, кўп ибодат қилдик. Равзада бўлдик. Кубо масжидини кўрдик. Бу жойларга етказган Яратганга ҳамду санолар айтиб, юртимиз тинчлиги, элимиз фаровонлиги йўлида хормай-толмай хизмат қилаётганлар ҳақида дуо-лар қилдик.

эшитиб кўчага чиқсам, қўшни маҳалламиздан бир болакай икки боғ жўхориюя кўтариб турибди.

– Ҳа, ўғлим, тинчликми, – дедим, хайрон бўлиб.

– Утган йили далада мол боқиб юрганимда билмасдан, сизлар эккан поялар орасида бирпас ўтлатган эдим. Урнига мана буларни олиб келдим, рози бўлиб қўйинг, – деди болакай. – Бўлмаса, қийин бўлар экан.

Болакайнинг беғубор ва самимий сўзларидан хайратим ошди.

РУҲИМИЗДА ПОКЛАНИШ, ЮКСАЛИШ

Тилим дуодан чарчамади

Ёшим олтмишда. Уч ўғил, етти набиралиман. Бу йил хўжайиним билан умра зиёратига бордик. Жидда тупроғига қадам қўйганимизда бу муборак жойларга етиштирган Аллох таолога шукрлар қилиб, икки ракат шукр намозини ўқидик. Сўнг Маккага йўл олдик. Каъбани тавоф этдик. Ҳис-ҳаяжонларимни таърифлаб беролмайман – бутун дунёдан оқиб келган одамлар орасида биз ҳам бор эдик...

Зам-зам сувидан ичдик. Руҳимда покланиш, маънан улғайиш ҳис қилдим. Таним ибодатдан, тилим дуодан чарчамади. Ма-

Илоҳим, эл-юртимизнинг тинч-хотиржамлигига, баракасига кўз тегмасин.

Холида ИСМОИЛОВА,
Юнусобод тумани

Яхшилар бор

Шомги ғира-шира пайти биров чақирганини

– Э болагинам-а, поя олиб келмасанг ҳам рози бўлавераман, – дедим кўрқиб турган бола қаршисига чўккалар эканман. – Буни ким ўргатди?

– Бугун тарбиявий соатда домламиз айтдилар.

Болакайнинг сўзлари мени чуқур ўйга толдирди. Таълим билан чиройли тарбияни қўшиб олиб бо-

раётган мана шундай устозлар кўпайишини тилаб дуо қилдим.

Турсунали ЮСУПОВ,

Риштон тумани

Ҳикмат тўплай бошладим

Ўқитувчи бўлганман. Вилоят нашрларида ижодий ишларим билан қатнашиб тураман. “Ҳидоят” журналининг ҳар бир сонини қизиқиб ўқийман. Ранг-баранг мақолалар, хабарлар ва шеърларнинг ҳеч бири эътиборимдан четда қолмайди. Бу йилги сонларда “Халқона ўғитлар” рукнида “Момоларимиз айтади...” номи остида берилаётган мақол ва ҳикматларни ўқиб мен ҳам ҳикматлар тўплашга киришдим. Халқимизнинг тили бой. Шундай маънодор мақоллар бор, бугунги болалар учун янгидек туюлади. Нодир мақол ва ҳикматли сўзларни элимизга қайтаришга ҳисса қўшаётганингиздан миннатдормиз.

Раҳмонберди
РАҲИМОВ,
Ургут

КЎНГИЛ СЎРАЛМАГАН ФУРСАТЛАР

Бир танишим яқинда бошидан ўтган воқеалардан сўз очиб қолди: “Онам қазо қилдилар... Таъзия маросимларини ўтказиб ишга чиқдим. Касбдошларимдан бири мени кўрдию юзимга бир муддат тикилиб:

– Вой-бўй, мунча озиб кетибсиз, айрилиқ сизни анча чўктирибди. Ранг-рўйингиз ҳам бир аҳвол. Жигарингиз ҳам оғрирди-а? Дўхтирга бир кўрининг, бунақада йиқилиб қоласиз! – деди.

Бу гаплар юрагимга тигдек ботди. Ерга қарадим, ўпкам тўлиб, кўзимга ёш келди. Жудодик ўтида ёнган юрагимга яна қалов ташланган эди. Хонамга жимгина йўл олдим. Қўшни хонадан кучли қаҳқаҳа эшитилди. Бу қадрдон дугонамнинг овози эди. Вужудим титраб кетди. Онам ҳаётлигида у бизникига кўп келган. Онамнинг пазандлиги, чеварлиги, қўли очиқлиги, меҳмондўстлигини мақтаб, меҳри товланарди. Байрамларда онагинам дугонамга кичкина бўлса ҳам совға ҳозирлаб қўярди, унинг ҳақиқа дуолар қиларди. Вақти келиб онам тўшак тортиб қолди, шу пайтда негадир дугонамни сўради. Балки соғингандир, балки бир кўнгилдош излагандир. Ҳар ҳолда уни сўраб-сўраб қўйди. Бу пайтда дугонам дунё ташвишлари билан елиб-югурарди. Таъзияга ҳам келолмади. Кейин билсам, Тошкентга тўйга кетган экан. Балки у воқеалардан хабарсиздир...”

Сухбатдошимга таскин бердим. Сўнг ҳаётимизда тез-тез кузатиладиган бу каби ҳолатлар ҳақида ўйга толдим. Ҳақиқатан, баъзида бировларнинг сўзи у ёқда турсин, хатти-ҳаракатлари, қилиқлари ҳам кўнгилга беихтиёр озор беради. Самимият эса кишига катта куч, ирода бахш

этади. Яхши сўзда меҳр, анчайин бир қудрат бор. Айтайлик, маҳзун юзли, беморликни бошдан кечирган танишингизни кўрдингиз. Кун сайин ранги тиниқиб, саломатлиги яхшиланиб бораётганини чин дилдан айтдингиз – унинг кўнглига яхши тилаклар индирдингиз. Аслида, ўзи бу қадар соғлом, куч-ғайратга тўла эмасдир. Лекин сиз уни умидсизлик исканжасидан қутқариб оласиз. Арзимасдай кўринган меҳр-оқибатингиз хайрли бўлади, иншааллоҳ.

Атрофга разм солиб, ҳаётни кузатинг. Дабдабаю асъасалар ичра юрган кимсаларга, турмуш ташвишлари билан андармон одамларга эътибор беринг. Оқибат ва оқибатсизликнинг турфа манзараларини, кўнгил сўралмаган фурсатларнинг изларини илғайсиз. Жуда кичкина бўлса-да, вақтида берилган кўмак, чин юракдан айтилган оддийгина лутфу қарам, тамасиз хайрхоҳлик ҳам далдага муҳтож кўнгилларга мустаҳкам таянч бўлишини ҳис этасиз.

Маъмура АБДУРАҲИМОВА

Тоғрайҳон тоғ ён-бағирлари, ўтлоқлар ва ўрмонларда ўсади. Бир юз элликка яқин тури бор. Уни тоғ қора райҳони, ўрмон ялпизи, себинак ҳам дейишади. Хушбўй, манзарали гул сифатида ҳам экилади.

КЎП ДАРДГА ДАВО

Табобатда унинг шохчалари, япроғи, уруғи ишлатилади. Таркибида эфир мойи, геранил ацетат, аскорбин кислота, тимол, карвакрал, ошловчи моддалар, уруғида ўттиз фоизгача мой бор.

Тоғрайҳоннинг барги, гули, шохчалари пазандаликда, жумладан, бодринг, кўзиқорин, помидор тузлаб ёпишда қўлланилади. Қуришиб майдаланган тоғрайҳон ўсимлиги қуруқ меваларга, гуручга, кийимларга сепаиб қўйилса, зараркунандалар келмайди.

Тоғрайҳон дамламаси иштаҳани очади, овқат ҳазмини яхшилади. Юқори нафас йўллари шамоллаганида, асаб касалликларида яхши даводир.

Ўсимликнинг дахлама ва қайнатмаси турли яраларни тузатишда ишлатилади. Рахит касалига учраган болаларни чўмилтиришда, ўткир ва сурункали меъда-ичак касаллигида, ярали қуланж, ўткир ва сурункали йўтал, ўт пуфаги тош хасталигида, сафро хайдовчи сифатида, қорин дам бўлганида фойда беради. Томоқ оғриғида дахламаси ажойиб доридир.

Тоғрайҳондан қон босими ошганида пайсатирувчи, паришонхотирлик, буйрак ва жигар, нафас йўли, ўпка

касалиklarини даволаш воситалари тайёрланади.

Тоғрайҳон дамламаси жигилдон қайнаши, ҳикичоқ, кўнгил айнашини тўхтатади.

Ўттиз грам тоғрайҳонни бир литр қайнаган сувга солиб, икки соат дахлаб қўйинг. Сўнг эллик грам асал қўшиб, яхшилаб аралаштиринг. Ҳар куни овқатдан кейин чорак, ярим истикондан ичиб турсангиз, бу моддалар алманишувини яхшилади, қон ҳосил бўлишига ижобий таъсир қилади.

Дамлама тайёрлашнинг яна бир усули: икки ош қошиқ майдаланган тоғрайҳонни икки пиёла қайноқ сувга солиб, оғзи берк идишда ярим соат дахланади. Сўнг докадан ўтказилади. Икки-уч ош қошиқда кунига уч-тўрт марта овқатдан ўн беш дақиқа олдин ичилади.

Чўмилтиришда: уч юз грам тоғрайҳон уч литр сувга солинади. Паст оловда ярим соатча қайнатилади. Докадан ўтказилиб, катта идишдаги сувга солинади.

Ҳомиладор аёлларга, меъдаси ё ўн икки бармоқ ичагида яраси бор ҳамда қон босими паст кишиларга тоғрайҳон муолажалари тавсия қилинмайди.

Мирзамир
МИРЗАШАРИПОВ

МОҲИР ҚЎЛЛАР МУСОБАҚАСИ

(Давоми. Бошланиши 22-бетда.)

Бошқа кўрик-танловларда ҳар ким ўз гуруҳи ғалабаси учун курашса, бу ерда барча иштирокчилар тўртгала гуруҳ муваффақияти учун бирдек ҳаракат қилишди. “Ижодий мавзу” шартига кўра ўқилган шеърлар, ижро этилган салавотлар тадбирга янада файз киритди.

Иштирокчиларнинг тайёрлаган кўргазмалари, бирдамликдаги ҳаракатлари натижасида бир гуруҳ иккинчисидан паст баҳоланмади. Шунга

кўра, “Ҳадичаи Кубро”нинг “Мумтоз маҳорат маликалари”, “Жўйбори Калон”нинг “Моҳир зардўзлар”, Исломи институтининг “Муштарий” ва “Ҳожа Бухорий”нинг “Моҳирлар” гуруҳлари бирдек ғолиб бўлишди. Ўзбекистон мусулмонлари идораси ходимлар бўлими мутахассиси Зарифа Қосимова барча иштирокчиларни қутлаб, эзгу тилаклар билдирди. Гуруҳларга қимматбаҳо совғалар топширилди.

Зумрад ВАҲОБОВА